

sydasien

politisk och kulturell tidskrift

Naga är ett mongolfolk bosatt på gränsen mellan Indien och Burma. Nästan hälften av det, cirka en miljon, lever i den indiska delstaten Nagaland. För 30 år sedan invaderade den indiska armén Nagabergen efter det att stambefolkningen krävt självstyre. Ledarna i New Dehli trodde att det skulle bli lätt att kuva stammarna. Men fortfarande pågår kriget trots att Nagafolken har ont om ammunition och saknar moderna vapen. Ledaren i kampen mot Indiens herravälde, Thuingaleng Muivah, säger att kampens mål är ett självständigt, kristet och socialistiskt land. Och att det inte går att befria Nagaland med fredliga medel. Bertil Lintner har besökt Nagaland och skildrar i några reportage Nagas historia, Kinas stöd, splittringar m m. S 2-5.

NAGALAND

Rebellerna i Nagaland har folkligt stöd men de är militärt svaga

Nordöstra Indien har i årtionden varit en oroshärd. Gränskonflikten förstärks på grund av etnisk splittring — flera grupper är mongoler och har lite gemensamt med andra indier. Den geografiska förbindelsen med övriga Indien utgörs endast av en smal, 32 km lång, landremsa mellan Nepal och Bangladesh.

Oroligheterna började i det tidiga 50-talet. Ledda av Angami Zapu Phizo, ordförande i Naga National Council (NNC) bildade naga en egen regering — Federal Government of Nagaland. Nagas aktion följdes av en liknande resning bland mizo 1966.

Imphaldalen i Manipur härjades av uppror i slutet av 70-talet, och i början på 80-talet förekom en våldsamt agitation i Assam mot illegal immigration från Bangladesh. Under de senaste åren har Tripura National Volunteers fått stor uppmärksamhet i indisk press genom upprepade mord på bengaliska nybyggare — dessa anklagas för att ha besatt deras "stamfäders territorium".

NAGA LAND

Centralmaktens försök att skapa fred i området har inte varit framgångsrika. Den 11 november 1975 undertecknades en överenskommelse i Shillong med den gamla nagarörelsen. Uppgörelsen skulle göra slut på konflikten mellan naga och New Dehli. Men Shillongfördraget orsakade istället splittring inom motståndsrörelsen. 1980 bildades således National Socialist Council of Nagaland (NSCN), en än mer militant grupp.

Den senaste fredsöverenskommelsen i Mizoram tycks leda i samma riktning. Företrädare för den hårda linjen bland mizo fortsätter den väpnade kampen från fristäder i delstaten Arakan i Burma. Den 15 augusti 1985 undertecknades ett fördrag mellan indiska myndigheter och upprorsledare i Assam, men uppgörelsen har avisats av den militanta United Liberation Front of Asom (ULFA).

Idag är NSCN huvudkraften i nordöst. Dess mål är att bygga upp en "suverän, kristen, socialistisk stat" som inte bara omfattar nagas områden i Indien, utan också Nagabergen i Burma.

För att uppnå detta mål har NSCN byggt upp kontakter med andra upprorsgrupper av vilka ULFA och UNLF (United National Liberation Front of Manipur) är de viktigaste.

Medan den gamla nagarörelsen NNC/FGN isolerade sig från andra grupper i området, har NSCN gjort enhetsfronten till en hörnsten i sin politik. De flesta av de tidigare regionala rörelserna verkar enbart ha byggt på aversioner mot Indien men nu ställs New Dehli inför en ny typ av politiskt grundat motstånd.

Mycket av NSCNs effektivitet beror på dess annorlunda kampmetoder. NNC/FGN försökte kontrollera vidsträckt områden i Nagaland och tvingades därför föra ställningskrig mot den indiska

armén. NSCN har istället byggt upp ett basområde i bergen på den burmanesiska sidan av gränsen. Detta var oadministrerat område under det brittiska väldet, och sedan Burmas självständighet 1948 har Rangoon inte ens försökt att utvidga kontrollen så långt västerut.

NSCNs oking, eller huvudkvarter består av många byar och har omkring 100 kyrkor och 17 missionsskolor; naga är kristna. Naga-rörelsen har tvingats flytta sitt huvudkvarter många gånger sedan 1956. Ett liknande basområde — av naga kallat "Östern" — har öppnats i Somra Tract, söderut. Det är speciellt avsett för raidar över gränsen in i Ukhrul i Manipur, som domineras av naga.

Det är från dessa baser — utom den indiska arméns räckhåll — som NSCN inlett sina attacker mot områden i nordöstra Indien. I spetsen för NSCNs ledartrojka står generalsekreteraren Thuingaleng Muivah, de två övriga är ordföranden Isak Chishi Swu — en veteran från NNC/FGN — och organisationens viceordförande Shangwang Shangyung Khaplang, som kommer från den burmanesiska sidan av gränsen.

NSCNs närmast allierade, UNLF från Manipur och den assamska ULFA delar deras högkvarter. Ledaren för ULFA är Poresh Baruah, en 28-årig f d fotbollsstjärna från Dibrugarh, som organiserat åtskilliga raidar in i Assam.

När förhandlingarna inte gett avsedda resultat har New Dehli försökt häva oron i nordöst med en blandning av militära påtryckningar, politiska eftergifter och ekonomiska lockbeten. När centralmakten misslyckades med att bryta nagas motstånd med militära medel ändrades taktiken i början av 1960-talet. Nagaland blev 1961 en delstat i den Indiska Unionen, med omkring 500 000 invånare. Men mer än 70 % av alla konsumtionsvaror fick tas från Assam. Eftersom Nagaland inte är finansiellt självförsörjande uppbär man mer hjälp från centralmakten än någon annan indisk delstat, Sikkim undantaget.

Det massiva tillflödet av kapital har gett en del oönskade sidoeffekter. Pengarna har dragit till sig ett stort antal entreprenörer från andra delar av Indien. Mellan 1971 och 1981 ökade folkmängden i Dimapur — Nagalands kommersiella centrum — från 12 000 till mer än 30 000, huvudstaden Kohima upplevde under samma period en ökning från 21 000 till 34 000 invånare.

Officiellt måste alla som inte är naga ha ett uppehållstillstånd för att resa in i Nagaland, men det är inte alla resenärer som utsätts för kontroll. Den inflytelserika Naga Student's Federation har startat flera kampanjer för striktare kontroll. I oktober 1981 inringade deras aktivister tusentals indier för att kontrollera deras tillstånd.

Detta kan förklara den anmärkningsvärt öppna atmosfär som omger de underjordiska rörelserna i Nagaland. Därtill kommer att ingen lokal politiker i Nagaland har råd att ignorera rebellerna eftersom de åtnjuter ett starkt folkligt stöd. Handlingar som skulle brännmärkas som "anti-nationella" på andra håll i Indien tolereras i Nagaland. Förhållandet mellan lokala politiker och motståndsrörelsen är komplicerat.

NNC/FGN upplöstes egentligen efter Shillong-fördraget 1975, men många av dess ledare är nu aktiva i det lokala oppositionspar-

tiet Naga National Democratic Party (NNDP). Nagalands nuvarande regeringschef, Senayangba Chubatoshi Jamir från det regerande kongresspartiet, påstod nyligen att "när NNDP hade makten tränades rebeller som tillhörde FGN (...) i Chumukima i Rengma området". NNDP svarade med anklagelser att Jamir hade nära kontakter med NSCN. De hävdade också att Muivahs män stött kongresspartiets kandidater i 1982 års val.

Muivah vill varken bekräfta eller förneka anklagelsen. Han medger emellertid att "när folk frågade oss vem de skulle rösta på gav vi dem råd — vi ville visa att Phizos män kunde besegras inom alla områden, även i delstatspolitiken".

Vid sidan av de två stora partierna i Nagaland, Kongresspartiet och NNDP, finns det åtskilliga f d underjordiska grupper som idag verkar öppet — exempelvis Naga National Workers' Conference, Naga Elders' Conference, Naga Club och Naga Brotherhood. Tidningen Oking Times publicerar regelbundet underjordiska dokument och rapporterar om militära övergrepp i Nagaområdet. NNC/FGN fortsätter också att arbeta öppet. Trots att Shillongfördraget innebar att motståndsrörelsen skulle kapitulera upprätthåller FGN en mindre styrka och ett basområde i Burma. Men NSCN fortsätter att vara den dominerande rörelsen.

NSCNs styrka idag — basen i Burma — kan mycket väl visa sig vara en belastning i framtiden. Även om rebellerna varit förvånansvärt uthålliga i kampen mot den indiska armén, så är det inte säkert att de också kan bemästra den burmanesiska armén i öster. Den burmanesiska armén har avdelat två bataljoner för operationer i Nagabergen.

Vid mitt besök i NSCNs bas den 20 december 1985 anföll burmanesiska trupper. Lägre skulle ha blivit intaget på mindre än en tim-

me, om inte soldater från Kachin Independence Army (KIA) anlät. Nästan alla nagatrupper tog skydd i en närbelägen by, medan KIA-förbandet höll lägre.

Nagatrupperna gjorde mig inte imponerad. Särskilt slående var officerarnas begränsade kunskap om militär taktik och bristen på effektiv ordregivning.

Naga har ont om ammunition och modern utrustning. Soldaterna har knappt mer än 20-30 skott var — och NSCN har för tillfället ingen tryggad tillgång till nya vapen. Kinas engagemang avtog när deras utrikespolitik ändrades efter Mao Zedongs död. Förhållandet mellan Naga och Kina hade också försämrats på grund av interna stridigheter inom motståndsrörelsen. Dessa strider ledde också till att tusentals motståndsmän la ned vapnen.

KIA fortsatte däremot att stödja naga. Men sedan 1983 har de inte velat ge någon hjälp, så länge rörelsen är delad. Detta har utlöst en allvarlig kris i nagas läger.

Officiellt förfogar NSCN över en styrka på 3 000 man, av vilka 2 000 ägnar sig åt icke-militär verksamhet. Mitt intryck är att dessa siffror är starkt överdrivna. Det är mer realistiskt att räkna med 300-500 icke-militära aktivister och omkring 1000 soldater — av vilka alla inte är beväpnade. En välunderrättad källa hävdar att NSCN inte har mer än 500 vapen.

Naga har skaffat nya indiska vapen genom bakhåll i Ukhrul-distriktet, Manipur, men dessa kan inte ersätta den avbrutna hjälpen från Kina. Stulen ammunition från Indien kan inte heller användas i NSCNs gamla kinesiska vapen, eftersom de har en annan kaliber. Den enda förklaringen till att NSCN har lyckats överleva i Burma är därför att den burmanesiska armén i huvudsak är sysselsatt med uppror på andra håll i landet. □

Reportage från Nagaland: BERTIL LINTNER

Översättning: Mia Persson

Bertil Lintners artiklar om Nagaland har tidigare publicerats i Far Eastern Economic Review.

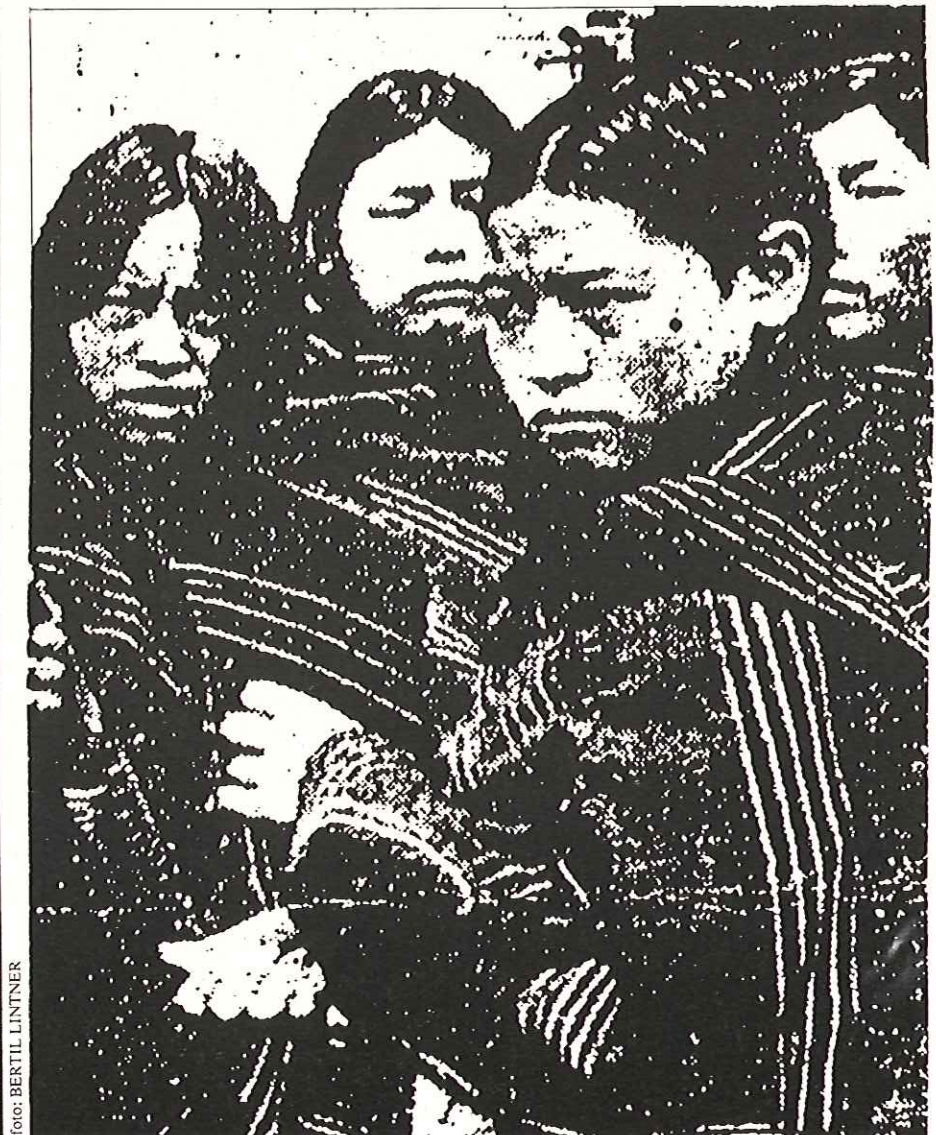
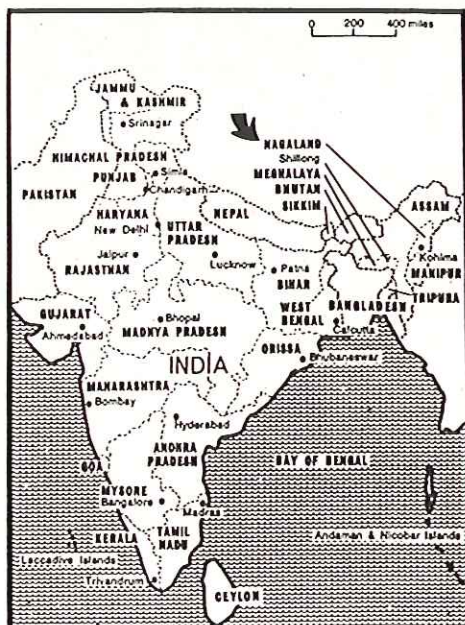

Foto: BERTIL LINTNER

Nagaland blev indisk delstat 1963

MEN KRIGET FORTSÄTTER

Naga är ett mongolfolk med mellan 1,5 och 2 miljoner individer. De är bosatta i Patkaibergen, gränsen mellan Indien och Burma.

Naga används som samlade beteckning för flera stammar med olika dialekter inom den tibetansk-burmesiska språkgruppen.

Nästan hälften av alla Naga lever i den indiska delstaten Nagaland. För 30 år sedan invaderade indiska armén Nagabergen efter att stambefolkningen krävt självstyre. Få bedömare i New Dehli trodde att det skulle bli en svår uppgift att kuva stammarna.

Naga bjöd dock ett oväntat intensivt motstånd, beväpnade med föräldrade vapen. De upprättade en egen författning, regering och riksdag samt en egen armé som under början av 60-talet — upprorets intensivaste skede — kunde mobilisera så många som 15.000 man.

Nagas ledare var Angami Zapu Phizo, ordförande i Naga National Council (NNC). Phizo hade lyckats skapa en nationell medvetenhet bland stammarna och enat dem bakom kravet på självstyre.

NAGA LAND

Fram till britternas ankomst under 1800-talet var naga ett obesekrat jägarfolk. Britterna utvidgade sitt herravälde västerut, med början i det gamla kungsriket Assam 1826. I öster erövrades Burma i etapper mellan 1824 och 1885. Däremellan ligger Nagabergen.

Britterna hade inget politiskt eller ekonomiskt intresse av Nagabergen. Först efter flera jägarraider mot den kommersiellt viktiga Assamslätten ingrep kolonialmakten för att "lugna" stammarna. 1861 bildades

Naga Hills District och 1878 ockuperades huvudstaden Kochima. Brittisk överhöghet upprättades därefter i några delar av den nuvarande delstaten Nagaland.

Nagas kultur förändrades dramatiskt: inte på grund av kolonialadministrationen, utan genom utländska missionärer — främst amerikanska baptister, som påbörjade sin verksamhet i slutet av 1800-talet. Idag är nära 90 % av alla naga i Indien kristna, och religion och politik har blivit oskiljbara för dem. Utrop som: "Prisa Herren" och "Nagaland för Kristus" kan ofta höras när naga drabbar samman med regeringstrupper.

1946 bildades NNC för att tillvarata nagas intressen vid det brittiska tillbakadragandet från Indien. Naga antog en egen självständighetsdeklaration den 14 augusti 1947 — en dag före Indien. Denna handling uppmärksammades dock knappast, varken av Storbritannien eller Indien.

Nagarörelsen aktiverades 1950 när Phizo valdes till ordförande i NNC. Han organiserade en folkomröstning där 99 % uttalande sig för självstyre med tumavtryck på valsedlar. Valhandlingen betraktas fortfarande som en stamed som inte kan brytas.

22 mars 1956 utropade NNC Förbundsrepubliken Nagaland (Federal Republic of Nagaland). Den bestod av det forna Naga Hills District och de förut "oadministrerade" Nagaområdena öster om Chemeifloden i nuvarande Nagalands Mon- och Tuensangdistrikt.

Indiska armén ingrep några veckor senare — och därmed var kriget ett faktum. Phizo smugglades till Östpakistan 1957, och kom till London 1960 för att sedan aldrig återvända till Nagabergen.

Trots de många åren i landsflykt är Phizos ställning bland nagas orubbad. Han kritiseras sällan öppet varken bland lokala proindiska politiker eller av naga-intellektuella, som privat kan ifrågasätta hans politik.

Under de första årens kamp var Naga-

fronten enad. Motsättningar uppstod först under slutet av 50-talet. Indiska säkerhetstjänsten började infiltrera nagaleden på jakt efter överlöpare. En serie möten hölls 1957, 1958 och 1959; de kallades "Naga Folkets Konvent" och syftade till en överenskommelse inom den indiska konstitutionens ram. Kontakter med moderata naga ledde till att Nagaland blev en indisk delstat den 1 december 1963.

Därmed upphörde inte kriget. Ett kort mellanspel av misslyckade fredshandlingar och ofta avbrutna vapenstillestånd under 1964—72 följdes av förnyade strider på 70-talet.

Några motståndsledare undertecknade det så kallade Shillongfördraget den 11 november 1975, och accepterade därmed vapenstillestånd. Oenighet om fördraget ledde till inbördes strider med många blodiga utrensningar. □

Återupptar Kina stödet till nagarörelsen?

Många unga människor i Nagaland tror att Kina kommer att återuppta stödet till nagarörelsen om motståndsgrupperna förenas. En del indiska källor misstänker att nagarörelsen, och även andra grupper i nordöstra Indien, fortfarande tar emot hjälp

från Kina. Flertalet bedömare anser dock att hjälpen upphörde efter Kinas kulturrevolution i mitten av 70-talet.

NSCN hoppas att Kina ska favorisera dem på grund av deras socialistiska politik, medan NNC sätter sitt hopp till den landsflyktige ledaren

Phizo. Åtskilliga partidelegationer har den senaste tiden anlänt till det läger som Kachin Independent Army (KIA) upprättat i Burma. De har framhållit att planer gjorts upp mellan Phizo och den kinesiska ambassaden i London, och därför önskat fortsätta till den kinesiska gränsen.

Under kulturrevolutionen stödde Kina varje revolutionär rörelse i Tredje Världen. De underjordiska kommunistpartierna i Sydostasien er-

höll massivt stöd, liksom åtskilliga upprorsgrupper i nordöstra Indien.

Upprorsmän från Mizo National Front nådde Kina genom Kachin i Burma 1973 respektive 1975, och några av dem tränades vid Meng Hai i Yunnanprovinsen. 1976 fick 19 motståndsmän från Manipur träning i Lhasa i Tibet. De återvände till Manipur 1978 och bildade People's Liberation Army som förde gerillakrig i Imphal dalen.

"Proletär internationa-

Thuingaleng Muivah

ENDAST MED VAPEN KAN VI BEFRIA VÅRT LAND!

För tusentals unga naga är Thuingaleng Muivah en stor ledare i kampen mot Indiens herravälde. Hans avståndstagande från Shillongfördraget har gett honom rykte som en principfast och militant man.

Muivah är NSCNs ledande teoretiker. Han föddes 1936 i byn Somdal i Manipur. Trots sin enkla bakgrund lyckades han ta en akademisk grundexamen i statsvetenskap vid St Anthony's College 1961 och en mastersexamen vid Gauhati University två år senare.

Han anslöt sig till motståndsrörelsen den 12 september 1964 och utnämndes nästan genast till generalsekreterare för NNC. Han ledde den första nagagruppen till Kina 1967 och dröjde kvar i Peking som inofficiell nage-representant i fyra år.

Muivah har varit generalsekreterare för NSCN sedan 1980. Från sitt högkvarter i Burma gav han nyligen sin första intervju:

Vad är målet för NSCN, och med vilka medel vill ni nå det?

Vårt mål är ett självständigt, kristet, socialistiskt land. Socialism är det enda system som kan avskaffa exploatering och garantera folket jämlikhet. Vi tror också på Gud och att Jesus dog för alla människor — det är innebörden i vår paroll "Nagaland för Kristus". Vi avvisar alternativet att befria Nagaland med fredliga medel. Endast med vapen kan vi befria vårt land och erövra friheten åt vårt folk.

Varför bröt ni upp från NNC?

NNC var tidigare den enda politiska organisationen bland naga. Vi stod enade bakom NNC och de flesta av oss i NSCN var med i organisationen. Jag var dess generalsekreterare. Att nagarörelsen alls existerar beror på våra gamla ledare — (ordföranden) Phizo och (vice ordföranden) Imkongmeren. Vi är stolta över dem.

Men stamväsendet, det största hotet mot solidariteten inom nagafolket, främjades av NNCs politik. NNC organiserade stam-enheter med egen administration. Varje enhet hade egna armégeneraler och egna förråd av vapen och ammunition. Stam-mot-sättningar fanns inte förut och när de utvecklades utnyttjades de av Indien. Centralisering var i det läget den enda utvägen, men NNCs ledare motsatte sig en sådan lösning.

De gamla NNC-ledarna avvisade också idén att samla alla de revolutionära krafterna i en enhetsfront. De ville heller inte upprätta ett basområde i Burma, utan trodde att det var möjligt att utkämpa ett ställningskrig mot den indiska armén i Nagaland.

NNC grundades på nationalism och saknade strategi för kampen. När den indiska armén satte in en offensiv i början på 70-talet valde NNCs ledare att lägga ner vapnen för att sedan underteckna Shillongfördraget.

Vi kunde inte tillåta att nagarörelsen

upplöstes och det uppstod en spricka mellan reaktionära förrädare och revolutionära patrioter. Idag finns det praktiskt taget inget som förenar oss.

Hur värderar du Phizos roll i den nationella nagarörelsen? Varför har du anklagat honom för att vara en förrädare?

Arkitekten bakom Shillongfördraget var hans yngre bror, Kevi Yallay, Phizo har därför hela tiden vägrat att fördöma fördraget. Efter det att avtalet undertecknats har alla förrädare kunnat använda orden "NNC och Phizo" för att rättfärdiga sin politik. □

kulturrevolutionen. Men förhållandet till Indien bestämdes också av andra överväganden. En del bedömare uppfattade Kinas hjälp till Naga, Mizo och andra grupper som ett motdrag till att Indien först tillät Dalai Lama att upprätta en tibetansk exilregering på indisk mark och sedan blundade för hans anhängares raider över gränsen till Tibet.

En kanske viktigare anledning till det ansträngda förhållandet mellan Indien och Kina är den gränskonflikt

som ledde till krig mellan de två staterna 1962. Konflikten gäller Aksai Chin-regionen mellan nordöstra Kashmir och västra Tibet — där kineserna dragit en väg från Sinkiang till Tibet — och Arunachal Pradesh, före 1971 känt som Northeast Frontier Agency (NEFA).

Kineserna har föreslagit ett bibehållande av status quo. De är beredda att godta indisk suveränitet över NEFA — numera Arunachal Pradesh — om Aksai Chin erkänns som en del av Kina. Indien gör an-

språk på bägge områdena och kräver att Kina drar sig tillbaka från Aksai Chin.

Denna ännu olösta konflikt var, enligt de flesta iakttagarna, huvudorsaken till Kinas tidigare stöd till gerillarörelser i nordöstra Indien: kineserna ville pressa Indien till att anta en mer medgörlig hållning.

Arunachal Pradesh är fortfarande helt dominerat av militären, trots dess formella status som indiskt förbunds-territorium. Det rapporteras att armésoldater är utposterade nästan överallt och att en

underrättelseenhet, som bevakar rörelser i Kachin, upprättats i den nybyggda staden Vijaynagar, nära Chaukan passet.

Särskild uppmärksamhet riktas mot de grupper som förut nådde Kina genom Kachin och nu uppsöker KIAs högkvarter. Motståndsmän från Kachin har vid flera tillfällen varit i Vijaynagar för att informera de indiska myndigheterna om att Kina inte längre tillåter några naga, mizo eller manipuri att beträda dess territorium. □

sydasien

4/86 politisk och kulturell tidskrift

SYDASIEN
Box 1625
221 01 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5 B (Lars Eklund)
Telefon: 046-13 35 68

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin
Teknisk redaktör: Lars Eklund

Tryck: Grafiska Huset, Luleå 1986
Fotosättning: Norrdistribution, A Risberg

Register: PROGEK, Göteborg
ISSN 0282 — 0463

Redaktion för detta nummer: Stig Hansén,
Thomas Bibin, Lars Eklund och Rune Rom-
hed (Göteborg).

Nästa nummer görs i Lund. Artiklar, debat-
tinförslag m m är välkomna.

Manusstopp: 9 januari 1987 (Adress: se
ovan).

Prenumeration: för privatpersoner kostar
60 kr för fyra nummer (ett år), övriga betalar
75 kr. Vi är tacksamma för stödprenumera-
tioner å 100 kr. Lösnummerpris 15 kr.

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN

Kontaktpersoner för Sydasienkommittéerna:

Stockholm:
Gerard Rikken, Ringvägen 9 A
117 26 Stockholm, 08-68 43 71

Göteborg:
Thomas Bibin, Nasslebacka,
450 84 Bullaren, 0525-520 57

Skåne:
Göran Djurfeldt, Kullavägen 3
232 02 Åkarp, 040-46 08 95

Uppsala:
Anders Forsberg, Ledungsvägen 12,
754 40 Uppsala, 018-32 78 27

Danmark:
Stig Toft-Madsen, Strandgade 96,
DK-1401 Köpenhamn K, 01-54 56 11

Sydasienkommittéernas plattform:

Sydasienkommittéerna i Sverige har som
mål att sprida information om situationen i
Sydasien och att stödja de krafter som
bekämpar imperialismen, det politiska
förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska
partier och grupperingar i Sydasien och i
Sverige.

INNEHÅLL

Bertil Lintner	2	Nagaland — Krig utan slut
Thomas Bibin	7	Sri Lanka-möte i Oslo
Jan Pettersson	8	Indisk skogsskövling
William L Smith	11	Kärlek sedd från två håll
En rumän och en indiska om sin kärlek
Hans Plogvall	14	Kashmirschalens historia
Piers Blaikie	16	Ökad produktion i Nepal?
Thomas Bibin	18	Sydasiatisk läsning (1): Sri Lanka
Sirje Kaerma	21	Rökelse och cymbaler
Ett prosapoem
Le Roy Robinson	22	Kriget hotar tamilkulturen
Intervju med Jegatheeswari Nagendran
	26	Recensioner
	28	Notiser från Calcutta
Bertil Falk	29	Nordiskt kulturcentrum i New Delhi!
	30	Notiser från Sydasien
Thomas Bibin	32	Fria resor

KNÄFALLS- MENTALITET!

Moskvas symfoniorkester turnerade i slutet
av oktober i Norrland. Den 23 oktober kom
orkestern, på inbjudan av Kiruna kommun, för
att uppträda i Kirunas Folkets hus. I samma
byggnad pågick samtidigt en utställning arrange-
rad av Kirunas Afghanistankommitté, vari en
utställningsskärm bland annat innehöll kravet
"Sovjet ut ur Afghanistan!" skrivet på ryska.

Samma morgon som orkestern anlände till Ki-
runa försökte Folkets husföreståndaren Lars
Andersson förmå Afghanistankommittén att ta
ner den ryska skylten. När kommittén vägrade
flyttade han undan skylten. Kommitténs ordfö-
rande satte tillbaka den.

Strax före symfonikernas konsert krävde några
i Moskvatruppen att utställningen om Afgha-
nistan skulle bort — annars skulle konserten in-
ställas.

Denna gång nöjde sig Andersson inte med att
ställa undan den ryska skylten utan flyttade un-
dan hela utställningen.

Känner Lars Andersson inte till bråket kring
utställningen "Härlig är jorden" som visades i
Göteborg våren 1980? I den protesterade några
konstnärer mot Sovjets ockupation av Afghani-
stan. Sovjets generalkonsul krävde att utställ-
ningen skulle stoppas. Men svaret han fick från
UD var entydigt:

— Vi blandar oss inte i utställningen. Vi vär-
nar om yttrandefriheten i Sverige.

Varför gav inte Lars Andersson samma svar
inför ryssarnas klumpiga påtryckningar? Vadan
denna knäfallsmentalitet?

Redaktionen

Höjda ögonbryn i Oslo

— Ansvaret vilar tungt på vår regering i försöken att nå en fredlig lösning i Sri Lanka.

Det sa Sri Lankas ambassadör Lal Kurukulasuriya på ett möte om konflikten med tamilerna som hölls på Fredsforskningsinstitutet i Oslo i slutet av oktober. SYDASIENS Thomas Bibin var där.

Där satt vi allihop, forskare, politiker, biståndsbyråkrater m fl på Fredsforskningsinstitutets möte i Oslo, väl försedda med Amnestys och International Alerts rapporter om ständiga brott mot de mänskliga rättigheterna i Sri Lanka. Nu skulle mötet försöka komma med förslag om en fredlig lösning, och Sri Lankaambassadörens inlägg inväntades med en viss spänning.

— Freden är vår regerings huvudansvar, sa han och en och annan förvånades av de försonliga tongångarna.

Det var inte tal om några desinformationskampanjer från det tamilska propa-

gandamaskineriet.

Dessförinnan sa människorättsorganisationen International Alerts ordförande Martin Ennals att frågan om brott mot de mänskliga rättigheterna nu spelar en allt större roll för i-ländernas biståndspolitik. En bekräftelse på detta kom när det norska biståndsministeriets statssekreterare Hans Christian Bugge berättade att situationen i Sri Lanka förmått den norska regeringen att såväl minska som ändra inriktning på det norska biståndet dit. Bakgrunden är att Norge låtit genomföra två årsrapporter om de mänskliga rättigheterna i de norska programländerna, något som lett till en intensiv debatt där om biståndets inriktning, en debatt som vi hittills saknat i Sverige. (Se ruta.)

Uppsalaprofessorn i religionshistoria Peter Schalk frågade ambassadören om hans försonlighet möjligen innebar att nya direktiv kommit från högre ort. Då vände ambassadören honom ryggen och svarade att han inte ville debattera med dyngspridare. Mötets enda uppfriskande gräl lades så till handlingarna, men det var uppenbart att det inte var första gången de haft med

varandra att göra. (Se ruta.)

Två veckor senare meddelade den svenska biståndsministern Lena Hjelm-Wallén världen att demokratimålet och respekten för de mänskliga rättigheterna ska prioriteras i det svenska biståndet. Välplacerade bedömare som SYDASIEN haft kontakt med menar att just Sri Lanka betytt mycket för denna deklaration. Men den kommer sent och långt efter att SIDA redan dragit konsekvenserna av Sri Lankasituationen (se SYDASIEN nr 2/86).

Det unika i fallet Sri Lanka är att den planerade minskningen och omläggningen av biståndet dit skett på förvaltningsnivå (inom SIDA) och att det inte är ett resultat av politiska direktiv (från regeringen). Detta konstaterar fö statsvetaren och journalisten Charlotte Wrangberg i en kommande rapport på Statsvetenskapliga Institutionen i Stockholm.

Nu återstår bara en rejäl offentlig debatt om det svenska biståndet och frågan om de mänskliga rättigheterna.

Thomas Bibin

YTTRANDEFRIHET I STOCKHOLM?

Pogromen 1983 mot tamilerna i Sri Lanka var samtidigt inledningen till en hetskampanj mot dissidenter bland lankeser utomlands. Det märkte vi i Stockholm när Sydasienkommittén och Kursverksamheten i mars 1985 ordnade en pandediskussion om Sri Lanka på SIDA:s U-forum. I anonyma telefonsamtal till SIDA påstods pandedeltagarna vara sjuka i huvudet och att mötet borde inställas. Men mötet hölls med ett 50-tal deltagare inklusive flera från Sri Lankas ambassad.

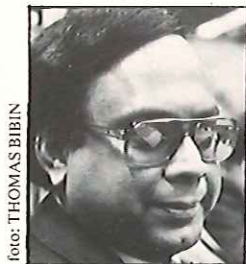
Detta följdes av mordhot och telefonrör mot ledamöter i styrelsen för Svenska Multietniska föreningen för Sri Lanka som bildades i december 1985 (se annons i SYDASIEN nr 2/86). Särskilt singaleser och svenskar utsattes för förtal per brev från Sri Lankas ambassad till chefer på våra arbetsplatser och till Utrikesdepartementet. Journalister utsattes för påtryckningar och det kom Radionämndsanmälningar där man förtalade personer för att de haft kontakt med det tamilska "propagandacentret" i London.

Telefonterrorn har nyligen anmälts till polisen som nu enligt uppgift avlyssnar telefonerna vilket meddelats ambassaden. Hoten har nu upphört.

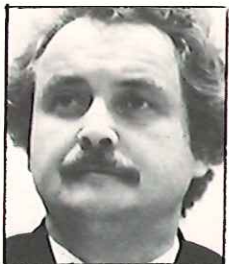
I september i år hotades den oppositionelle buddhistmunken Mandawella Pannawense när han kom till Stockholm. En person som påstod sig vara utsänd av Sri Lankas ambassad kom till centralstationen för att hindra honom att framträda i Sverige. Samma kväll blev Pannawense uppringd hemma hos prof Peter Schalk av förste ambassadsekreteraren som kom med nya hot. Peter Schalk har polisanmält dessa hot.

I ett brev den 13/10 till prof Schalk har ambassadör Lal Kurukulasuriya harmset tillbakavist alla anklagelser. Han föreslår också att telefonören måtte vara någon som låtsats vara ambassadsekreteraren, något som han ser mycket allvarligt på och som han genast ska ta upp med "relevanta svenska myndigheter", dvs UD.

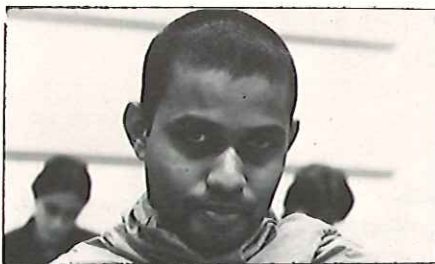
Observer

Lal Kurukulasuriya

...den måttligt diplomatiska Peter Schalk...

...vars gäst, buddhistmunken M Pannawanse, var en väl sedd gäst på mötet i Oslo men inte det i Stockholm.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

"Menneske rettigheterna i Norges samarbeidsland 1986" heter en färsk norsk publikation. Den är skriven av forskare vid Chr. Michelsen Institutt i Bergen och Det Norske Menneske rettighets Prosjektet på uppdrag av det norska biståndsdepartementet. De norska mottagarländerna i Sydasiens är Bangladesh, Indien, Pakistan och Sri Lanka. Dessutom behandlar den situationen i Botswana, Kenya, Moçambique, Tanzania, Zambia och Nicaragua. Kartläggningen av mänskliga rättigheter i huvudmottagarländerna för norsk bistånd påbörjades redan 1984 och resulterade i en första årsöversikt 1985. Bakgrunden till uppdraget är den ökade tonvikt som mänskliga rättigheter fått i norsk biståndsdebatt. Enligt nuvarande riktlinjer, fastlagda av Stortinget 1984/85 ska situationen ifråga om mänskliga rättigheter

alltid bedömas när bistånd till ett land övervägs. Riktlinjerna säger bl a att:

".... en omläggning, minskning eller avveckling av bistånd kan bli aktuell när landets myndigheter medverkar till, tolererar eller direkt utövar kränkningar av mänskliga rättigheter; när dessa kränkningar är stadigvarande och systematiska, utan att myndigheterna har ansträngt sig för att stoppa eller rättsligt åtgärda övergreppen; och när kränkningarna är grova och omfattande."

Av rapporten att döma karaktäriseras alla de fyra sydasiatiska länderna av "grova, omfattande och systematiska" kränkningar av mänskliga rättigheter.

Rapporten begränsar sig inte till medborgliga rättigheter i snäv bemärkelse. Den ger också en aktuell och frispåkig bild av den politiska och ekonomiska situationen och granskar fördelningsaspekter, sysselsättning, offentlig service och ställningen för etniska minoriteter. Boken utges av Universitetsförlaget i Oslo och kommer troligen att följas av periodiska och uppdaterade översikter.

Skogarnas skövling en fråga om profit

Exploateringen leder till ekologisk katastrof

Kampen om skogen i Indien handlar inte bara om överbefolkning och överbetning. Ända sedan 1800-talet har de härskande grupperna, först britterna — sedan skogsindustrin, exploaterat skogstillgångarna i strid med den lokala befolkningens intressen.

Det berättar Jan Pettersson, som anser att dagens byskogsprojekt måste analyseras utifrån denna historiska bild.

Det svenska byskogsprojektet, Chipkorörelsen, stamfolkens krav på en egen stat i Jharkand men även landsbygdsbefolkningens brist på brännved och alltmer beskurna rättigheter till skogen, vad har de gemensamt? Jo, de är alla relaterade till skogen. För att förstå dessa sociala rörelser och dess framtid men även för att kunna bedöma, kritisera och analysera byskogsprojektets möjligheter behövs en historisk analys av den indiska skogspolitiken och vilka intressen som har styrt den.

Vi vet att Indien idag brottas med enorma problem vad gäller skogsskövling och man pratar om ekologisk katastrof. Det finns dom som hävdar att det beror på överbefolkning och alltför många djur som orsakar överbetning. Men är det riktigt? Är det inte Malthus som går igen? Kan man diskutera skogen enbart som ett ekologiskt problem? Den här artikeln försöker lyfta fram att det centrala är att se skogens problem som ett socialt spel mellan olika samhällsklassers intressen av skogen. Det är nödvändigt att se skogen utifrån det perspektivet dels historiskt dels för att möta framtiden.

Till skillnad mot dagens industriländer är många i Indien direkt beroende av skogen för sitt livsuppehälle. Det gäller framförallt stamfolken i det s k "tribal belt" och i Hi-

malayas men även en stor del av landsbygdsbefolkningen. Från skogen får man brännved, löven ger foder till djuren samt betesmarker. Nötter, frukter och rötter kompletterar maten och vissa skogsprodukter kan säljas ex kendublad för beedis, oljor, terpentiner osv.

Det är ofta de mest utsatta och exploaterade som behöver tillgång till skogen, framförallt för brännved. Skogen fyller därför en viktig socio-ekonomisk funktion för många grupper.

Men de som är beroende av skogen för sitt uppehälle är inte ensamma om att vilja utnyttja skogen och dess resurser.

Ända sedan 1800-talet har det pågått en kamp mellan den härskande klassens intressen av skogen och skogssamhällets samt landsbygdsbefolkningens intressen. Kampen om skogen rymmer alltså en klassdimension.

Vad som har hänt är att de senares rättigheter till skogen undan för undan beskurits. Staten har genom sin skogspolitik, lagar och administration hela tiden gynnat den härskande klassens intressen. Skogssamhällets rättigheter har beskurits och ekosystemet förstörts.

Vilka är då den härskande klassen? Det har växlat från britter under kolonialtiden

till handels- och industriägarna under den postkoloniala tiden.

Den koloniala tiden

Det var britterna som började de första ingreppen i skogen. Man behövde teak som kunde användas till båtbyggen. Byggmateriäl hade tagit slut i England pga skogsskövlingen. Nästa stora användningsområde för timmer blev järnvägsutbyggnaden. Rälsen behövde läggas ut på sliprar och ångloken förbrukade kol. Järnvägarna byggdes i kolonialherrarnas intressen. Man kunde effektivisera exploateringen av råvarorna och marknadsföra sina egna produkter, främst tyg och kläder. Den folkliga resningen 1857 hade också framkallat krav på effektivare trupptransporter. Denna exploatering fortsatte under hela britternas epok men intensifierades under världskrigen, speciellt under andra världskriget.

Hur kunde britterna legitimera denna exploatering? Innan britterna kom var det enbart sedvanerätten som reglerade folkets rättigheter över skogen och dess produkter. Så småningom växte en institution fram, Skogsdepartementet. De första lagarna kom 1865 då skogsbevuxna områden förklarades tillhöra staten. Lagarna inskränkte dock ej på sedvanerätten. När man bör-

foto: JAN PETERSSON

Lantarbetare i färd med att lasta av babulplantor som skall planteras i en bevattningsdamm.

jade inse skogens kommersiella värde började man stifta lagar därefter. Skogslagen från år 1878 satte upp restriktioner. Den bekräftade statsmonopolet på skog och att staten hade rätt att avspärra "värdefull" skog för järnvägsbyggande. Skogen klassificerades efter "Reserved forest", med klara restriktioner, "Protected forest" och "Village forest". Befolkningen var nu tvungen att få tillstånd för att utnyttja skogen för ex bete eller brännved. Svedjebruket blev ett "privilegium". Lagen var flexibel då den kunde ge folket "privilegiet", "nåd" att använda skogen. Det medförde stora lokala variationer. I vissa områden var tillgången till skogen och dess tillgångar

fri men i andra var man tvungen att betala eller muta sig fram.

Det berodde på två faktorer; dels den sociala och politiska situationen i området, dels i vilken utsträckning skogen var "Reserved". År 1894 kom den första skogspolitiken som sade att skälet till restriktionerna blott var för "allmänhetens bästa".

Vilken roll fick då Skogsdepartementet? Det är viktigt som bakgrund eftersom den idag skall genomföra byskogsprojektet. Den skulle vara självbärande vilket innebar att den var tvungen att skaffa inkomster. Städernas behov av ved, byggmaterial, möbelmateriel men även järnvägens behov gav inkomster. Exporten av teak fortsatte och

terpentiner och oljor gav nya exportinkomster.

Vad hände med skogens tidigare invånare? Byarnas tidigare "rätt" att utnyttja skogen förvandlades i lagen till byarnas "privilegium". De tidigare rättigheterna urholkades. De förlorade sin tidigare kontroll och samspel med skogen och därmed ökade trycket på skogen. Det gemensamma ägandet av marken var brutet. Den obegripliga privata äganderätten infördes och de drogs alltmer in i marknadsekonomi och de blev beroende.

Efter självständigheten blev handels- och industriintressena de som tog över briter-

nas roll som härskande klass över skogen. Det sker en framväxt av pappersindustrier och exportföretag av åtråvärda indiska träslag på världsmarknaden. Vi kan redan nu slå fast att den postkoloniala staten tog över och förfinade den administration och det lagsystem som britterna redan byggt upp.

Postkoloniala tiden

Hur legitimerade man nu sin makt? År 1952 formulerades en ny skogsolitik men den var bara en fortsättning på 1894 års skogsolitik. Alltså, man fortsatte i britternas spår. Statsmonopolet legitimerades i begreppet "nationella intressen" på bekostnad av skogssamhällets rättigheter. Skogsolitikens innehåll klargjordes i följande:

- a) balanserad och komplementär markanvändning
- b) kontroll av skogsförstörelse
- c) återbeskogning
- d) ökad tillgång av brännved, bete och timmer till jordbrukarna
- e) säkrad tillgång av timmer till försvaret, kommunikationer och industrin
- f) behovet av maximal vinst.

Det fanns ingen diskussion om huruvida mål (f) kunde komma i konflikt med mål (a) och (c).

Skogsindustrins framväxt innebar nya tankegångar. Skogen ses alltmer utifrån enbart ett ekonomiskt perspektiv. Skogen skulle inte längre gynna och understödja befolkningen och deras behov utan främst stödja den framväxande industrin. Idéer om storskaliga skogsplanteringar med snabbväxande högavkastande träsorter istället för inhemska långtidsväxande sorter började ta form. Existerande skog skulle ersättas med snabbväxande arter. Nya vägar öppnades för att kunna exploatera skogen i otillgängliga trakter. Nu kliver för första gången Världsbanken in som långivare till skogsprojekt i form av stöd till vägbyggen.

Skogspolitiken blev alltmer exportorienterad för att få in utländsk valuta. Världsbanken och USAID tryckte på för att övertyga indierna om att odla sorter som skulle kunna säljas på världsmarknaden. "Det är fördelaktigt för indisk ekonomi att ersätta en stor del av den blandade tropiska skogen med konstgjorda skogar med önskvärda

sorter som eucalyptus, tropiska barrträd och teak", sade USA:s biståndsorgan.

En konsekvens av detta blir framväxandet av monokulturer vilket givetvis skadar och stör ekologin. Två härresande exempel är Bastar och Jharkand. I Bastar ville man avverka 40 000 hektar inhemska skog och ersätta med tropiska barrträd, som råvara till pappersindustrin. Det var ett Världsbanksprojekt. I Jharkand ville man avverka Salskogen som alltid funnits där och ersätta den med teakplanteringar.

Med den framväxande skogsindustrin etablerar sig också de privata entreprenörerna som kom att dominera både handeln med timmer och handeln med andra skogsprodukter som t ex oljor, terpentiner, tendublad osv. Många av dessa produkter är i sin tur profitabla när de vidareförädlas i industrin och blir tvål och parfym. Man utnyttjade billig arbetskraft från skogsbyarna som inte hade något val och så att säga blev exploaterade i två led.

Vad hände med skogssamhället? När skogen enbart kom att ses utifrån ekonomisk synvinkel glömdes deras behov bort. De utnyttjades istället som billig arbetskraft. Försäljningen av frön, blad, oljor osv som tidigare gav en extrainkomst exploaterades nu av mellanhänder.

Man anklagade t o m stamfolken för att deras levnadssätt var orsaken till skogsskövlingen. Som jag försökt visa har orsaken legat i motsättningen mellan den härskande klassens skogsintressen och stamfolkens strävan att leva i harmoni med naturen. I den mån stamfolken bidragit till skövlingen beror det på berövandet av deras rättigheter och kontroll över skogen.

Men stamfolken har inte passivt åsett förstörelsen av sina skogar. De har protesterat. Motståndet har funnits sedan första början. Jag exemplifierar med Jharkand där man revolterade 1832, Kolrevolten, mot britternas ökade intrång. Nästa stora revolt var den s k Birsarevolten på 1880-talet som brutalt slog ner av britterna. På 1950-talet har den s k Jharkandrörelsen protesterat. En ny proteströrelse växte fram mot de ovannämnda teakplanteringen. Sal är ett livsviktigt träd för stamfolken både ur ekonomisk och religiös synvinkel. Även i Bastar uppstod en proteströrelse. Även motståndet i Himalayas är hundrårårigt. Nu dominerar där den s k Chipkorörelsen med övervägande kvinnor som reagerat mot avverkningarna eftersom allt-

mer av deras tid går åt till att samla ved. Vi kommer säkert att höra mer om dessa rörelser framöver. Deras krav har varit att återfå ett gemensamt ägande av marken. Staten har bara svarat med vapen.

Dessutom råder för många ute på landsbygden en akut brist på brännved. Något som framförallt drabbar kvinnorna.

Idag

Alldeles nyligen har man förslag till en ny lag med fler restriktioner. Skogen definieras nu som "ett område som har träd, buskar och betesland" vilket ytterligare beskär den tillgängliga arealen för byborna. Lagen ökar också makten för de stora handelsmännen genom att "ge vem som helst rätt att köpa, transportera och sälja skogen". Sanktionerna är strängare och längden på straffen har ökat. I praktiken innebär det högre mutor. Statsmonopolet legitimeras på samma sätt.

Har Skogsdepartementets roll förändrats? Nej, och det är viktigt att komma ihåg att den fortfarande skall ge inkomster till statskassan. Den blir därför vinstmaximerande och därmed marknadsanpassad.

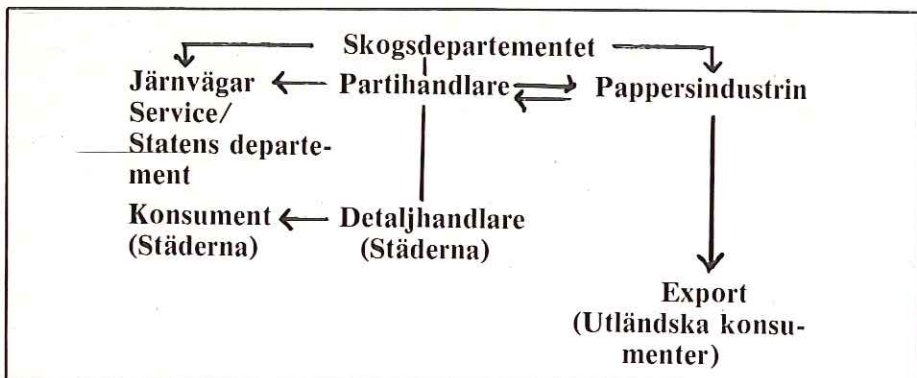
Byskogsprojektet

Det är mot den här bakgrunden vi kan kritisera, analysera det svenska byskogsprojektets möjligheter att nå de fattiga. Utsiktterna förefaller utopiska. Om vi ser historiskt på dagens situation kan vi konstatera följande. Den härskande klassen representeras fortfarande av pappersindustrin och exportföretagen. De kräver en viss typ av träd och odling. Å andra sidan har vi folkets behov av träd för foder, bete, ved och mat. De kräver en annan typ av träd och odling. Då som nu har vi Skogsdepartementet som statlig institution. Vad är det som talar för att den idag kommer att ställa sig på folkets sida och inte längre tjäna den härskande klassens intressen? Jag kan ej se några motiv. Eftersom Skogsdepartementet fortfarande har rollen som vinstmaximerare kommer den att vara utelämnad åt marknaden. De träd som ger högst pris på den är eucalyptus, teak osv, träd som ej är nyttiga för folket. Det är därför troligt att de träd som planteras under täckmanteln "Social Forestry" blir de som betalas bäst på marknaden. Detta kan SIDA ej göra så mycket åt hur god vilja man än har. Men många kritiker som jag träffade nyligen i Indien ställde följande frågor:

— Varför valde man (SIDA) Social Forestry? Har Sverige verkligen något att lära ut? Är er högteknologiska kunskap om skogen den teknik och kunskap som behövs för att tillfredsställa landsbygdens behov? Är inte er teknik och kunskap den som passar för industrin? sade man.

— Dessutom, varför är Världsbanken så intresserad av "Social Forestry"?

Jan Pettersson

Kärleken sedd från två håll

Upplevs en kärleksupplevelse annorlunda av en europé och en indier? Hur stor roll spelar egentligen kulturella skillnader?

Den frågan ställer sig William Smith, som läst två skildringar av samma sak — romansen mellan den nyligen avlidne rumänske religionshistorikern Mircea Eliade och den blivande poeten Maitreyi Devi. I Calcutta anno 1929.

att bättre kunna lära sig bengali och få daglig kontakt med honom. Det fick han.

Ville bli bengal

Nu upplevde han det som att ha anlänt "på riktigt" till Indien, och han gick vidare i sin ambition att "bli en bengal". Han insisterade på att klä sig i bengalisk dräkt, dhuti och punjabi (ett tygstycke som bärs om höften och viras upp mellan benen, respektive en vid skjorta som når ända ned till knäna). Han åt med fingrarna från bananbladsfat och han började konversera med de övriga familjemedlemmarna på bengali.

Och så blev han vän med dottern Maitreyi.

Hon var då bara 16 år gammal, men redan bekant med Rabindranath Tagore som fått Nobelpriset 1913, och hon hade hunnit få en del av sin egen poesi utgiven. Mircea skriver i sin biografi att hon inte imponerades av honom förrän hon fått veta att han skrivit en roman. Det gjorde dem bägge till konstnärer och placerade dem på samma litterära nivå.

Kärleksaffären inleddes, enligt Eliade, en dag när de båda befann sig i biblioteket och höll på att katalogisera professorns omfattande samling böcker. ▶

Mircea Eliade

Religionshistorikern Mircea Eliade avled våren 1986 på ett sjukhus i Chicago. Eliade var en mångsysslare, skrev en lång rad stora verk om religionen och det sakralas roll i historien, men även ett flertal romaner, noveller och essäer. Bland annat är han känd som introduktör av yoga i västerlandet.

Hans lärdom var enorm, han tillhörde den utdöende ras av komparatister som erövrat sina kunskaper långt bortom gängse akademiska spår. Icke desto mindre var han vid sin död verksam vid Chicago-universitetet, och han hade många akademiska titlar.

På svenska finns endast boken *Heligt och Profant* (Verbum 1968) och romanen *Den gamle mannen och officeren* (Coeckelberghs, 1978).

Nyligen kom första volymen av Mircea Eliades självbiografi ut i engelsk översättning, *Journey East, Journey West*. Eliades namn är välbekant för var och en som studerat religion, då han förmodligen var nutidens mest kända religionshistoriker.

Hans verk var många och betydelsefulla: *Yoga: Immorality and Freedom, Heligt och Profant, History of Religious Ideas, From Primitives to Zen* med flera. I *Journey East, Journey West* berättade Eliade om de första 30 åren av sitt liv. Vad jag nu här koncentrerar mig på är dock mindre hans lärdom än en ungdomlig kärleksaffär som skulle få intressanta följder 40 år efteråt.

Brådmogen

Eliade föddes i Bucharest i Rumänien 1907. Han föddes i ett burget hem, men hans familj utblottades under första världskriget sedan Rumänien besegrats och ockuperats av Tyskland. Barnet Eliade var brådmogen, viljestarkt och oerhört självmedvetet. Redan vid 12 års ålder skrev han sin första artikel, *Silkesmaskens fiende* (entomologi var nämligen ett tidigt intresse!), och därefter följde en aldrig sinande ström av artiklar och böcker så länge han levde.

När var något av fanatiker: Så ivrig efter kunskap att han med hjälp av stora mäng-

der kaffe och med viljestyrka förmådde hålla sig vaken upp till 22 timmar per dygn — för att hinna läsa mer. Och detta trots att hans ögon var så dåliga att hans föräldrar befarade att han skulle bli blind.

En anekdot han redogör för visar på hans självsäkerhet. I sjätte klass deltog han en gång i en uppsatstävling. Som vanligt var han övertygad om att han skulle vinna. När så resultatet kungjordes visade det sig vara en annan som vunnit. Men Eliade vägrade blankt tro på vad hans ögon såg. Han hävdade bestämt att det måste röra sig om ett tryckfel. I flera dagar fortsatte han att tro att han faktiskt hade vunnit, och att "misstaget" skulle rättas till.

Reste till Indien

1928 började Eliade intressera sig för indisk filosofi, och han beslöt att bästa platsen för att lära om detta var hos dåtidens mest berömda expert, professor Surendranath Das Gupta i Calcutta, som då var i färd med att författa *History of Indian Philosophy*, ett verk som så småningom utkom i fem tjocka band.

Då Eliade saknade pengar skrev han till maharadjan av Kassimbajar och värdade om ett stipendium. Naturligtvis beviljade maharadjan honom detta. Så på våren 1929 anlände den 22-årige Eliade till Calcutta, Bengalens huvudstad, för att där fördjupa sig i indisk tankevärld.

Han blev förälskad i Indien och beslöt sig direkt för att själv bli en indier. Kanske skulle han också ha lyckats därmed — om han inte samtidigt råkat förälska sig i professorns dotter Maitreyi.

Professor Dasgupta imponerades av Mirceas intelligens och förmåga, och rumänen blev snart hans favoritelev. Eliade nöjde sig dock inte med det. Han frågade om han inte även fick bo hemma hos professorn, för

Maitreyi Devi

Maitreyi Devi är ett känt namn inom den litterära societeten i Calcutta idag. Dotter till filosofiprofessorn Surendranath Das Gupta blev hon tidigt vän till Rabindranath Tagore. Denne skrev förordet till hennes första diktsamling som gavs ut vid 16 års ålder.

Genom sin bekantskap med Tagore har hon blivit en av de främsta kännarna av Tagores litteratur och filosofi, om vilket hon föreläst runt om i världen.

När Calcutta 1964 drabbades av religiösa upplopp grundade Maitreyi Devi en kommitté för att främja goda relationer mellan skilda trosanhängare — och det arbetet gav gott resultat!

Plötsligt "förenades våra händer över den lilla kortlådan, och vi kunde inte förmå oss att skilja dem åt". De blev kära i varandra. Visserligen var han utlänning och icke-hindu, men detta utgjorde, trodde Eliade, inget hinder eftersom han var säker på att hela familjen Dasgupta i själva verket konspirerade för att förena de båda. Familjen önskade, trodde han, att de skulle gifta sig.

Slutet nära

Eliade är förtegen med detaljer om romansens utveckling. Han nämner indirekt att deras "kärlek växte" och att den "fullbordades som den var ödesbestämd att göra".

Slutet var nära. En morgon smugglade Maitreyi in ett meddelande till honom, där hon skrev att hennes föräldrar fått reda på allt. Några minuter senare slängdes Eliade ut ur huset, för att aldrig återse Maitreyi igen.

Där slutade hans dröm om att bli indier. Han lämnade Calcutta och for upp till Himalaya för att lära sig yoga (och även ha ett förhållande med en sydafrikansk flicka) innan han återvände hem till Rumänien.

Väl hemma skrev han en obetydligt omdiktad redogörelse av romansen i en roman kallad *Maitreyi*. Med den vann Eliade ett litterärt pris 1933, och därtill blev boken en rejäl försäljningsframgång.

Plötsligt var Eliade inte bara välkänd utan också rik. Det fick till följd att han övergav sina planer på att återvända till Indien. I stället återupptog han sina studier, och från det ögonblicket gick hans akademiska bana spikrakt uppåt.

Dröjde 40 år

Eliade kände inga samvetsförebråelser över att ha använt Maitreyis verkliga namn i romanen. Den var ju dock skriven på rumänska, och hur många bengaler kunde tänkas läsa rumänska? Hur skulle de någonsin få reda på det?

Ingen i Bengalen visste heller någonting, inte förrän efter 40 år. Det dröjde tills en dag Maitreyi, som nu blivit farmor och berömd poet, råkade möta en resenär från Östeuropa som tillfälligt befann sig i Calcutta.

Denne förstod genast vem Maitreyi var och berättade för henne på dålig engelska att Eliade skrivit en roman om henne för många år sedan. Maitreyi häpnade.

"Finns det någonting i boken som jag skulle kunna skämmas för?", frågade hon besökaren.

"Mircea skriver att du kom till hans rum på natten", blev svaret.

Maitreyi Devi blev rasande, så rasande att hon med det samma satte sig ner för att skriva sin version av händelserna. Det resulterade så småningom i en roman, *Na Hanyate*, som kom ut på bengali 1974.

Precis som Maitreyi erövrade nu *Na Ha-*

nyate litterära pris, och på samma sätt blev den här boken en försäljningsframgång, fast i Indien. Men eftersom Maitreyi Devis version skrevs på bengali är den helt okänd utanför Indien. Kanske är det till och med så att Mircea Eliade dog okunnig om bokens existens, på samma sätt som Maitreyi Devi så länge var ovetande om hans bok.

Det som gör *Na Hanyate* (titeln är sanskrit — betyder ungefär "Du skall inte sårar") intressant är hur hennes minnen av deras romans skiljer sig åt från hans minnen. I hennes bok möter vi den andra sidans syn.

Kulturskillnad

När Maitreyi träffade Eliade var hon 16 och han 22, men klyftan dem emellan var mycket större än så. Jämfört med henne var Eliade en oerhört erfaren och världsvan person. Han var uppvuxen i en frigjord, bohemisk miljö, och hade flera kärleksaffärer bakom sig.

Maitreyi däremot, hade vuxit upp i ett samhälle som kombinerade hinduisk och islamisk moralisk stränghet med britternas viktorianska tabun. Hennes utbildning till trots, hade hon uppfostrats till att betrakta det som en dödssynd om en flicka lät sig beröras av någon annan man än hennes make.

I sin roman berättar hon om hur en gång en manlig vän till familjen lade sin hand på hennes knä under ett teaterbesök. Förvirrad och skrämmd — hon förstod inte vad det betydde, men var samtidigt övertygad om att det måste vara fruktansvärt fel — berättade hon om det för sin mor. Den personen fick aldrig mer träffa familjen.

Det var till en sådan miljö Eliade anlände, en miljö som endast på grund av professors Dasguptas västerländska framtoning föreföll vara mindre annorlunda än den egentligen var.

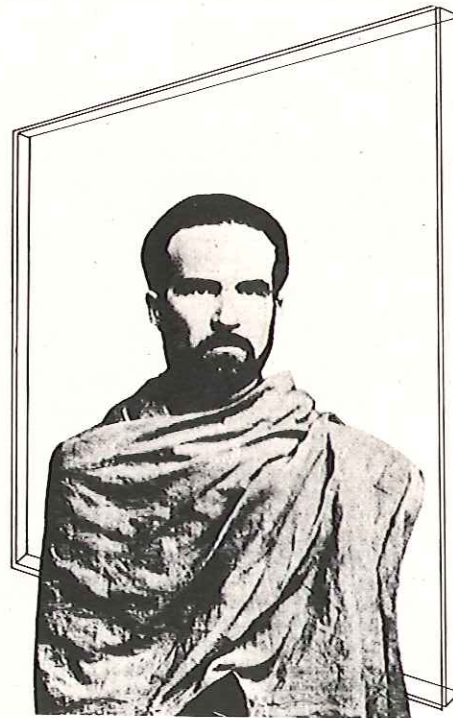
Från första stund imponerade Eliade på Maitreyi. Han reste sig upp så fort hon kom in i rummet, något som indiska pojkar aldrig gjorde, och han till och med kysste hennes hand. En underlig men spännande sed som fick henne att storögt häpna.

Excentricitet

Hans iver att bli bengal betraktades som excentrisk. Man beundrade visserligen hans förmåga att äta med fingrarna. Men samtidigt skriver Maitreyi att Eliade t o m var missnöjd med sin bleka hy. Han ville bli lika mörk som en bengal och därför brukade han sola i timtal uppe på taket.

Detta föreföll för familjen vara ett utslag av galenskap. En gång somnade han där han låg. När han vaknade hade han fått fullt med blåsor på kroppen. Barnen i huset fann situationen så lustig att de skrattade åt honom i flera dagar.

En annan gång skojade familjen med honom för att han så motvilligt åt rå chillipeppar. Detta sårade Eliades stolthet så till den

Mircea Eliade under sin indiska tid.

grad att han stoppade munnen full med chilli, ända tills hans ansikte färgades högrött och svetten började pärla.

Maitreyis faster skakade på huvudet. Varför ville egentligen Eliade bli hindu? "Han förstår sig ju inte alls på vårt samhälle", sade hon. Det visade sig att hon fick rätt.

Helt annorlunda

Naturligtvis får berättelsen om Eliades uppvaktning av Maitreyi en helt annan prägel i hennes bok. Medan han berättade om hur vid deras möte i biblioteket "deras händer inte förmåddes släppa varandra" minns hon att han gjorde ett försök till närmande, men att hon besvarade det med en örfil.

Örfilen förvånade honom. Han förklarade att han var kär i henne och att han bara följde seden från sitt hemland.

Nu blev de trots allt kära i varandra, men hela tiden var hon livrädd för att hennes familj skulle upptäcka vad som försiggick. Eliade insisterade på att föräldrarna redan visste och godtog det hela — men naturligtvis visste Maitreyi bättre. Det var dock hennes land och hennes familj.

Ibland blev hans groteskerier skrämmande. Medan de åt mat brukade han exempelvis gnida sina fötter mot hennes under bordet, alltmedan hon oroade sig över att någon skulle upptäcka det. Denna underliga "hemlandssed" vållade henne dessutom moraliska dilemman. I början gick hon med på att han fick hålla hennes hand — eftersom det inte var någon synd att skaka hand kunde det ju inte heller vara någon synd att hålla varandra i hand. Och eftersom fötter påminner om händer kunde det heller inte vara fel att gnida dem mot var-

andra. Men — under bordet, och under måltiderna!

Med tiden gick han längre och längre. En gång gav han henne ett kärleksbett på läppen. Maitreyi föll i tårar säker som hon var att hennes mor skulle upptäcka det. Eliade däremot hade inte minsta förståelse för hennes rädsla. I stället hotade han med att ge henne ytterligare ett bett. När mamma mycket riktigt upptäckte märket och frågade vad det betydde ljög Maitreyi och sa att hon råkat stöta emot en dörr.

hennes skönhet och förklarade att hon liknade templens gudinne-statyer. För henne var detta förbryllande snarare än smickrande. Var det bra eller dåligt att se ut som en staty?

När han friade till henne gjorde han det inte på det sätt hon hade förväntat sig. Hon visste hur det skulle gå till eftersom hon läst så många beskrivningar därav i engelska romaner, men Mircea föll inte på knä framför henne som i böckerna. I stället satt han i en stol flera meter bort från henne.

Maitreyi Devi 1986, berömd poet och Tagore-expert i Calcutta.

Flera gånger tvingades hon fysiskt värja sig mot honom samtidigt som han hela tiden protesterade, och förklarade att familjen inte hade någonting emot det. Hur skulle de inte vilja ha honom till svärson?

Hans betygelser till henne förvirrade henne också ibland. En gång prisade han

Efter att han avslutat frieriet sade han till honom att hennes pappa aldrig skulle komma att tillåta dem att gifta sig men än en gång vägrade han tro på det.

Trots hans djärvhet avslöjades kärleksaffären endast genom en försägelse av Maitreyis lillasyster. I all oskuld förklarade hon

en dag för sin mamma att hon ville kramas "så som Mircea kramar Maitreyi".

Slängdes ut

Nästa morgon var Eliade utslängd på gatan, och grannarna som hela tiden misslyckat skakade nu på sina huvuden och menade att inget annat varit att vänta när man låter en kristen bo i sitt hus.

Mircea hade, noterade Maitreyi redan första gången hon träffade honom, en personlighet som ständigt sökte finna mening bakom det som skedde. Och i hans självbiografi påstår han också att det fanns en mening med den ödesdigra romansen.

När professor Dasgupta kastade ut honom, skriver Eliade, gick han inte bara miste om familjens vänskap. Han hade också "förlorat hela Indien". Alltihop hade bara varit en illusion, det indiska Maya, och han visste tillräckligt mycket om indisk filosofi för att veta vad illusioner är.

Blev metafor

Detta misslyckande innebar att det "historiska" Indien nu var förbjudet för honom. "Jag måste uppleva passion, drama och lidande", förklarar han lidelsefritt "innan det är möjligt att ta bort den 'historiska' dimensionen av min existens, och utvecklas i en riktning mot trans-historisk, tidlös, paradigmatiske dimension i vilken spänningar och konflikter kommer att försvinna av sig själva."

Vadhelst nu detta må innebära, förvandlades Maitreyi till att bli en metafor, även om man kan undra om det verkligen var vad han kände då, eller om det var något han bestämde sig för decennier senare när han satt som berömd vetenskapsman vid Chicago-universitetet.

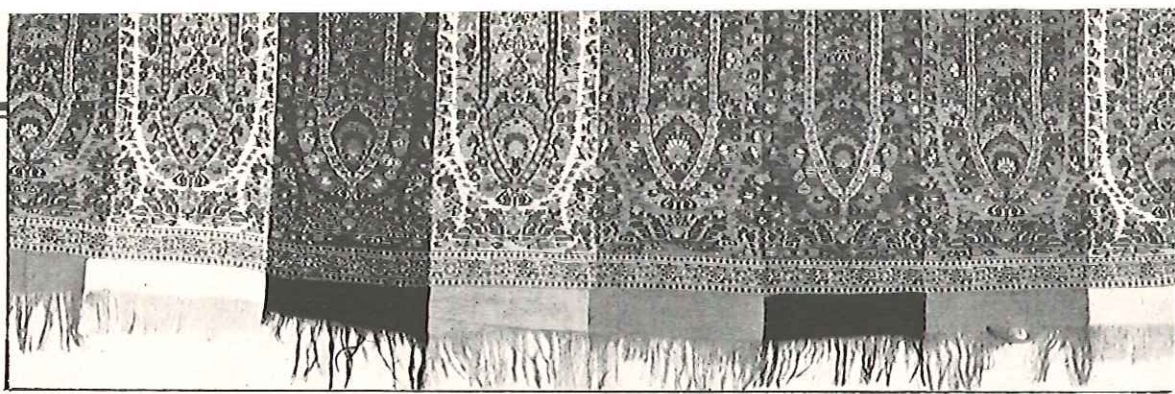
För Maitreyi var i alla fall Mircea ingen metafor. I alla år hade hon undrat över varför han aldrig gjorde ett enda försök att kontakta henne medan han fortfarande var kvar i Indien, trots att hon lyckades smuggla ut brev till honom.

Undgick banalitet

Orsaken var, kanske, att för honom låg en stor del av kärleksaffärens betydelse i dess abrupta och definitiva slut. Det är åtminstone vad som antyds i ett stycke av Eliades självbiografi. Där beskriver han sina muntra ungdomsår innan han någonsin satt sin fot i Indien. Då, fortfarande kvar i Bucharest, hade han bestämt sig för att "det enda som kan rädda min ungdom från banalitet skulle vara en stor kärleksupplevelse, och då endast om den kärleken blev försakad, 'offrad'.

En sak är säker: Hans ungdom undgick banalitet.

William L Smith

Kashmirschalen spred glans över Europa

Kashmirschalen, det mest berömda av alla konsthantverk från Indiens nordligaste furstendöme, är också ett inslag i Europas kulturhistoria. Under det sista århundrade under vilket kashmirschalarna tillverkades, mångdubblades handeln och exporten. I Europa, framförallt Frankrike och England, var de dyrbara och vackra schalarna en uppskattad statussymbol.

Det slutade med en tragedi, och sådana schalar kommer aldrig mer att tillverkas, berättar Hans Plogvall.

Gulab Singh, en Dogra Rajput av nordindisk krigarkast, blev den första maharajan i furstendömet Kashmir. Han tog över år 1846, efter det att sikherna styrt landet som hårdhänt militärdiktatur sedan 1819. Före dem var det afghanstyrt, sedan mogulväldet rasat samman. Gulab Singh hade varit i sikhernas tjänst, men svek dem i en avgörande drabbning mot Ostindiska Kompaniet.

Kashmir blev hans belöning, fast inte gratis. Han betalade ett engångspris på en miljon guineas — i indiska guldmohurer — och en årlig tribut av en häst, ett dussin fina getter samt tre par kashmirschalar av finaste kvalitet. Schalarna brukade drottning Victoria få och förära hovdamer i gunst. Vem som drog glädje av häst och getter är inte bekant. Detta var kashmirschalens inträde i världspolitiken och kastar ett blytljus över dess berömmelse, som varade i orienten ett halvt årtusende och i Europa knappt hundra år.

År 1846 hade berömmelsen 25 år kvar av sin livstid; tusentals kashmiriska vävare obetydligt mera. Dödsorsaken var Gulab Singhs girighet samt europeiska vävmaskiner. En tredje faktor var Frankrikes nederlag i kriget 1870.

Fransmännen var de stora importörerna av schalar. Det var otänkbart att en societetsdam eller en firad kokott under 1800-talets början skulle visa sig offentligt utan en kashmirschal över axlarna. Efter kriget blev det importstopp, och marknaden var redan översvämmad av billiga kopior,

to m tryckta, från Lyon, och Paisley i Skottland. Och överklassen var av naturliga skäl föga trakterad av att visa sig i något som liknade vad varje bondjanta hade råd med.

Kashmirschalens ryktbarhet grundades på tvenne ting: det kashmiriska konsthantverkets flertusenåriga traditioner, samt den utomordentligt fina ullen från Himalayas får och getter, främst de vilda. De lever i sträng kyla på hög höjd och utvecklar därför en underull av oöverträffad kvalitet (något liknande sker i Kaukasus, varifrån ryska schalar kommer). Sommartid — då de f ö har ett utomordentligt bete på alpängarna — skrapar de av sig ullen mot klippor och buskar. Den samlas in och spinns av bybor och nomader i bergen; sommartid går var och varannan man och kvinna i den höglänta del av Kashmir, som kallas Ladakh, med en slända i handen. Nuförtiden kommer ullen mest från tamdjur, men ullen från de allt fåtaligare vilda är överlägsen.

Får. Det är bjässar jämfört med tamdjuren. Ovis Ammon eller Hodgsons Argali kan väga 140 kg. Ovis Poli, Marco Polo- eller pamirfåret är nästan lika stort. Andra är Ovis Nahura eller Pseudois Nayaur, lokalt kallat bharal eller napo, ett skyggt och folkilsket får med skägg, som ibland påstås vara fårs och getters gemensamma urfader. Det luktar dock inte get.

Getter. Där finns Capra Ibex, Himalayas stenbock. En annan är markhor, Capra Falconieri, med upp till 150 cm långa skru-

vade horn. Berömdast är Capra Hircus, besoargeten, som också finns i Mindre Asien och på Kreta, berömd för besoarstenen, som ansågs ha medicinska egenskaper. I Himalaya får besoargeten sin finaste ull. På buken växer den allra finaste, men inte många hår, under hundra. Av dem görs det finaste materialet: *asli tush* — sällsynt tyg — eller *shah tush* — kungligt tyg. Det väger nästan inget, men värmer otroligt, och kostar också därefter. Enligt talesättet kan man koka ägg i en sådan schal (en scarf är ett underbart fjäll- och segelplagg). I dagens Indien är en shah tush-schal status för indiska bankdirektörsfruar. Den varken färgas eller broderas.

De berömda i mönster vävda schalarna gjordes emellertid i *pashmina* — också ull från vilda djur. Textilen är känd från Mahabaratha och Ramayana. Mer exakt daterbara är reserapporter från kinesiska pilgrimer som på 6-800-talen kom till Kashmir för att studera buddhistiska källskrifter, t ex en Hiuen Tsang som från år 630 beskriver kläder av så fin ull att bara kungafamiljen fick bära dem. Fram till 1949-50 kom råvaran ända från Tibet och Sinkiang. Men kineserna spärrade gränserna. Två tusen års karavantransporter på denna del av Sidenvägen upphörde. Ladakh är idag det enda område som levererar råvara till Kashmir, och de vilda djuren blir allt sällsyntare, eftersom sportiga indiska arméofficerare gillar horntroféer.

Schaltillverkningen började på 1300-talet. Ordet schal är persiskt, liksom

mönstren på pashminaschalar. Det persiska inflytandet kom till Kashmir med islam; Kashmirs äldsta moské är tillägnad missionären och helgonet Shah Hamadan. Stora Moguls dynasti gynnade Kashmir och dess konsthantverk. Det började med Akbar, som övertog Kashmir utan blodsutgjutelse år 1586. Hans son Jahangir älskade Kashmir, och kom dit varje sommar han kunde, undan slättlandets hetta, monsunregn och dysenteri. Han byggde dammar och slott, anlade trädgårdar och poppelalléer och ägnade konsthantverket mycket intresse (mer än regerandet, som hans dotter och svärfar tog hand om). Vissa schalmönster sägs häröra från hans tid.

Europa upptäckte Kashmirschalen när officerare från Englands hedervärda Ostindiska Kompani rekognoserade handelsvägar och varor. De första schalarna nådde England på 1770-talet och väckte entusiasmen. Napoleon lär ha haft med sig de första till Frankrike, efter att ha hittat dem i Egypten, där han stack ifrån sin armé.

Kompaniet försökte föra kashmirgetter till England. Men det gick inte. De drunknade på vägen, tålde inte klimatet, fick parasiter och dog, och de få överlevande utvecklade inte någon Himalaya-ull. PR-sinnade skotska eller irländska textilfabrikanter fann på att döpa en särskild textilkvalitet till *cashmere*, till vinstens främjande. Den finns än idag, men har inget med Kashmir eller ull därifrån att göra.

På 1800-talet hade schaltillverkningen blivit en välorganiserad industri. Ett 15-tal specialister förberedde själva vävandet. Tre-fyra sysslade med varpen. Andra var färgare och designer. Den senare var bäst betald och tjänade kanske åtta gånger så mycket som vävaren. En ropare dikterade arbetet från en kodad nyckel (det sker än idag vid mattknytning) i sjungande ton: "Nu tar vi åtta röda, nu tar vi fyra blå,"

etc.

Vävarna betaltes med en anna per dag, en sextondels rupie, motsvarande 50 svenska riksdaler om året, knappt mat för dagen. En schal kunde ta 18 månader att väva. Vävarerna fick 30-40 rupier för arbetet; men där fanns förstas 14 andra arbetare som också skulle ha lön. En färdig schal såldes för kanske 12 000 rupier. De stora vinsterna gick till maharajan — han skulle ju kompensera sig för den där miljonen i guld — och mellanhänderna.

I fråga om kvalitet, pris och marknad fanns stora variationer. William Moorcroft som var i Kashmir 1820-23, rapporterar om 84 olika namn, kvaliteter och priser på den tidens schalar. Alexander Cunningham, som 1841-42 besökte Ladakh, uppger att av finare kvaliteter exporterades till The Vale of Kashmir och slättlandet vid Jammu 40 ton per år, av enklare 80 ton.

Maharaja Gulab Singh tog i skatt på schalarna 25 procent, och den organiserade korruptionen bland skatteindrivarna tog hand om lika mycket, innan skattemärket broderades på schalen. Gulab Singh ansåg sig dock behöva mer. Han uppfann därför arbetsgivaravgiften. Inga futtiga 36 procent som i Sverige år 1986, utan 47,5 rupier per vävare, 200 procent av hans lön. Vävarerna var dessutom skyldiga att skaffa en ersättare om han tänkte falla ifrån. I praktiken var vävarna fångar och livegna. Arbetsmiljön var också förskräcklig. Vävandet måste ske inomhus, utan belysning. Ett talesätt, än idag, är att varje schal kostade en man hans syn.

Den sammanlagda skattesatsen på exporterade kashmirschalar kan beräknas till ung 85 procent (en siffra som för dagens svensk kan förefalla påfallande modern). Men den gjorde schalarna för dyra. 1870 års fransk-tyska krig, billiga europeiska kopior, maharajans hänsynslöshet och girighet — allt samverkade för att slå botten ur markna-

den. Tusentals schalarbetare stod efter 1870 plötsligt arbetslösa. Värst var det för vävarna, som med sina specialkunskaper och mjuka, fina fingrar inget annat yrke hade att ty sig till (några lyckades överleva genom att mattknytning återupptogs i liten skala).

Men de flesta svält ihjäl, så mycket snabbare som det blev hungersnöd i Kashmir på 1870-talet. Med dem dog också konsten att väva äkta kashmirschalar bort, och den kommer aldrig att kunna återuppväckas. De schalar som man kan köpa i turisternas Kashmir på 1980-talet är något helt annat, broderade, glest vävda. En äkta schal som jag haft i min ägo (den finns nu på textilmuseet i Borås) var vävd så att man fick betrakta den med förstoringsglas för att kunna se varpen, rena filigransarbetet i textil.

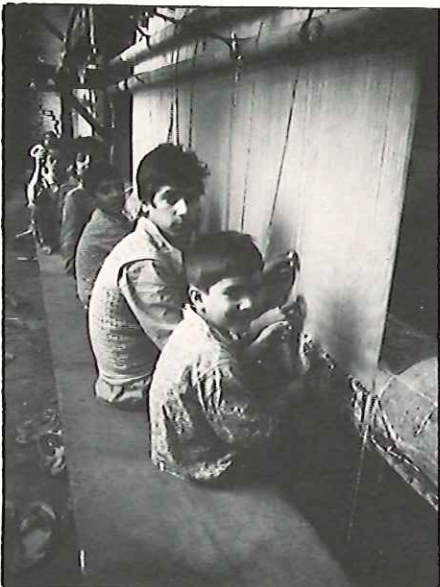
Så vad finns kvar av denna den indiska textilkulturens kanske förnämsta skapelse? Några museiföremål, några ärvda ting, förhoppningsvis skyddade från mal och mott i någon byrålåda, som en gång ägts av farmorsmor. De ser väl aldrig dagsljus — vilken kvinna går idag på operan iförd schal?

Som så ofta när det gäller Indien: det lysande skådespelet är slut, försvunnet. Kvar att beskåda finns i bästa fall dess flagnande kulisser, ibland är de imponerande nog!

Hans Plogvall

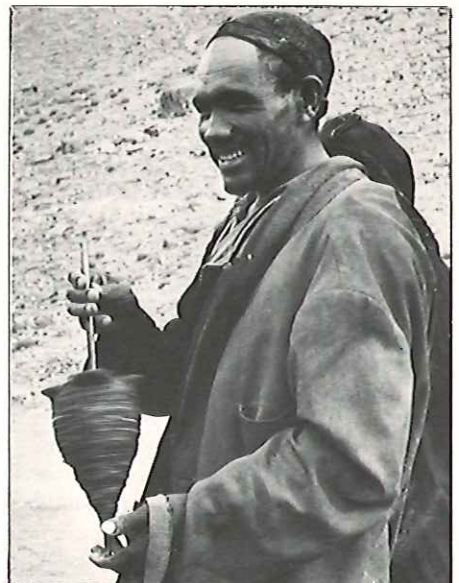
Major Hans Plogvall, Svenska Himalaya Institutionen.

Mattknytning i Kashmir.

Primitiva vävstolar används fortfarande i Ladakh.

Bergsbo spinner ull på en gammaldags slända.

Teknologiska möjligheter finns i Nepal

MEN HUR ÖKA PRODUKTIONEN?

Om produktionen i Nepal ska öka krävs teknologiska och politiska förändringar. Teknologiska möjligheter finns, trots att rapporter från utländska biståndsorgan hävdar motsatsen. Det skriver Piers Blaikie som tror att det växande politiska missnöjet kan leda till varaktiga politiska förändringar.

Att Nepal har dystra framtidsutsikter är ingen nyhet. Det visar mängder av rapporter från utländska biståndsorgan. Men kritikerna borde också undersöka möjliga utvägar. Även om det inte finns några enkla lösningar på Nepals problem, så försöker jag i den här artikeln peka på några nödvändiga politiska och teknologiska förändringar samt visa hur dessa är kopplade till Nepals politiska ekonomi.

Enligt 1981 års folkräkning lever 93 procent av befolkningen på landsbygden och är till största delen bönder. Även om 20 procent av bönderna delvis försörjer sig som lantarbetare, är självförsörjande hushåll i stor majoritet.

Bönderna står inför flera avgörande problem; ökat befolkningstryck, vikande skördar och utbredd jorderosion har försämrat deras försörjningsmöjligheter. Nyodlingsförsök pågår därför ständigt, främst i Nepals slättland men också på de branta bergssluttningarna. Allt fler hushåll är beroende av extrainkomster för att få ekonomin att gå ihop och många bönder tar därför tillfälliga arbeten, även i Indien.

Bondeaktioner

Resursbristen (land, vatten, betesmark och bränsle) har bidragit till att hämma den politiska aktiviteten. Gemensamma bondeaktioner har endast förekommit i några få frågor: exempelvis mot regeringens försök att beskatta "ghee" och dess undfallenhet mot illegala nybyggare. Inkomsterna av tillfälliga extrajobb gör det möjligt för bönderna att uthärda under dåliga villkor i Nepal, men begränsar samtidigt deras möjligheter att göra politiskt motstånd eftersom många är långt hemifrån. Under särskilt svåra perioder har dock missnöjet flammat upp och manifesterats i hungermarscher till Kathmandu.

Böndernas centrala problem är att producera tillräckligt med mat eller att sälja så mycket att de kan köpa de nödvändiga hushållsvarorna. Kapitalistiska produktionsformer har, i stort sett, inte lyckats slå rot inom jordbruket och bönderna förblir där-

för konservativa, under hårda överlevnadsvillkor.

Arbetarna är den andra stora samhällsklassen i Nepal. Ungefär 30 procent av alla hushåll lever av lantarbete. Det är bönder som förlorat sin jord, arbetslösa hantverkare och immigranter från Indien på jakt efter odlingsbar mark. Det råder arbetslöshet och anställningsvillkoren görs upp direkt mellan arbetaren och arbetsköparen. Arbetsbristen på politisk organisering ger dem en svag position mot arbetsköparen.

Ingen strejkrätt

Urbaniseringen är begränsad. Större koncentrationer av arbetare finns endast i Kathmandudalen, vid jutekvarnen i Biratnagar och i andra områden på slätten. Arbetare inom industri- och servicenäringen är ofta dåligt betalda och svagt organiserade. Det beror på att företagen är små och omsättningen på arbetskraft stor. Förhållandet mellan anställda och arbetsgivare tenderar också att bli patriarkalt.

Fackföreningarna är lokalt förankrade men har ingen strejkrätt eller möjlighet att bedriva nationellt samordnade förhandlingar. Huvudproblemet är att landsbygdsproletariatet och arbetarna i städerna är fragmenterade, både geografiskt och socialt. Flertalet arbetskonflikter har därför blivit begränsade och de lokala myndigheterna har nästan alltid tagit parti för arbetsgivarna, använt våld och fängslanden som vapen mot arbetarna. En del strejker och lock-outer i Biratnagar och andra städer har resulterat i statliga undersökningar. I några fall har dessa lett till att arbetsförhållanden och löner förbättrats. Inskränkningarna mot facklig och politisk verksamhet har däremot inte upphävts.

Problemet med att utveckla en industriell basnäring i Nepal bottnar i beroendet av Indien. Därifrån importeras färdigvaror som kläder, skor, husgeråd och maskiner. Inhemskt producerade varor har svårt att klara konkurrensen och många hantverkare (skomakare, skräddare, smeder) har blivit arbetslösa.

De större godsorna är koncentrerade till de bevätnade risfälten i slättområdet. Trots beslut om jordreformer har många godsherrar stora ägor. Produktionsmönstret är det klassiskt feudala: godsherrar som utarrenderar jorden och visar en tydlig ovilja att använda överskottet för att öka produktionen. Godsherrarna är den traditionella härskarklassen i Nepal. Många av dagens godsägare är ättlingar till de familjer som av kungen belönades med stora landområden, som tack för politiska och militära tjänster i det förgångna. Flertalet godsherrar är idag bosatta i Kathmandu där de innehar högre administrativa befattningar.

Köpmän och entreprenörer är en ekonomiskt viktig klass i Nepal. De utövar ett starkt informellt inflytande, vilket inte motsvaras av deras representation i regeringen. Nepals viktigaste handelspartner är Indien. Importen av indiska varor sköts av grossister i städerna på båda sidor av gränsen. Dessa avyttrar sedan varor till mindre partihandlare i bergstrakterna.

De viktigaste exportvarorna är vete och ris. Jordbruksvaror från slättlandet säljs, både legalt och illegalt, till Indien, samtidigt som bristen på mat är stor i Nepals bergstrakter. Stora förmögenheter görs på att smuggla varor över den öppna gränsen: guld, maskiner, kläder, vete, ris och krimskrams (importerat från Hongkong och Japan). Bönder i Nepal köper statssubventionerad konstgödsel, som de säljer illegalt i Indien, istället för att använda den på egen jord. Strömmen av varor, kapital och företagare från Indien har lett till att inhemskt fabriker och hantverkare gått i konkurs. Det råder egentligen ingen brist på ackumulerat kapital, problemet är att

PHOTO: HAMMET MURPHY

det inte används till produktiva investeringar. Nepal har fastnat i en förkapitalistisk utvecklingsfas, vilket gör att en industriell borgarklass inte kan utvecklas.

Opposition

Att det främst är studenterna och småborgerligheten som står för den organiserade oppositionen visades tydligt i folkomröstningen den 2 maj 1980. Valet stod mellan att bibehålla "panchayat-systemet" eller att införa ett flerpartisystem efter västerländskt mönster. Under månaderna före omröstningen tilläts politiska möten och demonstrationer. Men den politiska aktiviteten begränsades till städerna, landsbygden och byarna i bergen förblev oberörda. Efter omröstningen, som gav panchayat-systemet 51 procent av rösterna, förbjöds och upplöstes oppositionspartierna.

Jordbruket och industrin befinner sig i en produktionskris. Få tecken tyder på att borgarklassen skulle kunna bli så stark att den kan erövra statsmakten. Inget talar för en resning inom arbetarklassen. Nepal dominerar av bönder utan vare sig politiska eller ekonomiska möjligheter att förändra sina livsvillkor.

Statsmakten har inte aktivt kunnat påverka den ekonomiska och politiska utvecklingen. Dels därför att många av problemen inte kan lösas av en enskild nationalstat, dels av historiska skäl. Nepal har aldrig varit koloniserat. Den härskande militär- och jordaristokratin undertecknade ett avtal med britterna 1816 som garanterade landet fortsatt politiskt oberoende. Statens viktigaste uppgifter blev sedan att

försvara oberoendet och upprätthålla lag och ordning i landet. En stark och effektiv administration behövde däremot inte byggas upp.

De ekonomiska svårigheterna blev mer akuta under 1900-talet. Särskilt iögonfallande blev problemet att öka statsinkomsterna. De uppskattas för närvarande till mindre än 5 procent av bruttonationalprodukten. Bönderna är helt enkelt för fattiga för att kunna betala särskilt mycket i skatt, och de rika köpmännen, entreprenörerna och godsägarna kan helt dra sig undan beskattning.

Under de senaste 15 åren har de otillräckliga skatteintäkterna kompensats av massiva utländska hjälpsatser. Två tredjedelar av de offentliga utgifterna och 90 procent av utvecklingsbudgeten finansieras idag av biståndsmedel och mjuka lån. *Ekonomiskt* sett har biståndet fått en oerhörd betydelse. *Politiskt* sett har det stärkt och utvidgat statsmaktens inflytande — men samtidigt blockerat sociala förändringar.

Teknologin

Det krävs flera teknologiska och politiska förändringar i Nepal. Om produktionen ska öka måste skog återplanteras, åkermark utjämnas, nya varianter av nyttoväxter odlas etc. Men teknologiska åtgärder krävs för att kunna genomföra sådana politiska förutsättningar. Förändringar bland bergsbönderna — som exempelvis gäller jord, vatten och skog — kräver gemensamma beslut, och de är svåra att få till stånd. Ännu svårare är det att genomföra förändringar för de jordlösa, även om sådana am-

bitioner uttalas i officiella utvecklingsstrategier. Trots det finns det fortfarande teknologiska möjligheter att öka produktionen.

Kraften till social förändring kommer emellertid inte så mycket från landsbygden, som från studenter, teknokrater, byråkrater och andra politiskt mobiliserbara människor i Kathmandu med omnejd. Ytliga förändringar i konstitutionen kan förmodligen inte avleda ett långsamt växande missnöje med ineffektiviteten och korruptionen inom statsapparaten. Men oppositionspartierna, som officiellt är förbjudna, är ideologiskt splittrade och deras ledare är upptagna av kortsiktigt mer "lönande" affärer. Förändringens huvudkraft är därför troligen den växande gruppen av politiskt medvetna byråkrater, av vilka några lyckats nå viktiga befattningar. Gång efter annan har skickligheten hos enskilda administratörer visat sig vara den avgörande faktorn bakom framgångsrika utvecklingsprojekt i Nepal.

Smuggling

Förhållandet till Indien är en annan orsak till underutvecklingen. Problemet gäller de mäktiga klassintressen som ligger bakom handeln över gränsen. Nepal saknar således inte tillgångar att investera men dessa försvinner till Indien. Självklart skulle en bättre bevakning av gränsen hjälpa, men smuggling uppfattas idag som en legitim transaktion.

Endast genom en radikal förändring av statens klasskaraktär kan nödvändiga åtgärder genomföras. Samarbete med Indien behövs också. Indien bör tillåta import av nepalesiska varor, men avstå från att exportera vissa varor för att främja utvecklingen av motsvarande tillverkningsindustri i Nepal. Indien skulle också tjäna på att finansiera markvårdsprojekt i Nepal för att därigenom minska översvämningarna och igenslamningen av bevattningskanaler på den indiska slätten. Men politikerna är knutna till olika särintressen och kan sällan se till "allas bästa". Indien håller således Nepal i ett beroendeförhållande till priset av regelbundna översvämningar i dess mest folkrika område.

Det är inte främst utsugningen av bönder och jordlösa som kommer att leda till en omvandling i Nepal, utan det långsamt växande politiska missnöjet. Krav på representativ demokrati, protester mot korruption, politiserade hungermarscher och spirande (ofta uttalat antiindisk) nationalism öppnar vägen för en mobilisering som kan ge varaktiga politiska förändringar. Men det tekniska produktionsproblemet, att odla tillräckligt med mat så att alla kan äta sig mätta, återstår att lösa.

Piers Blaikie

Piers Blaikie, undervisar vid School of Development Studies vid Universitetet i East Anglia. Översättning: Mia Persson.

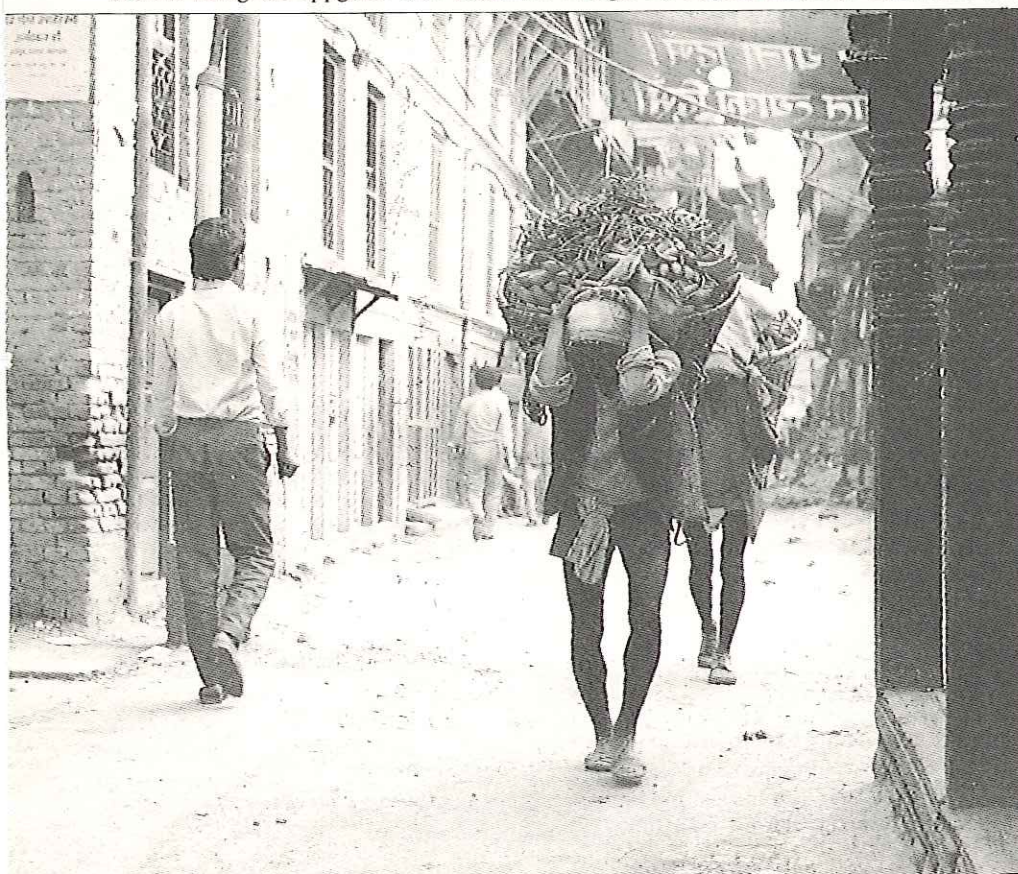

Foto: HANVIET MURPHY

Sydasiatisk läsning (1):

FRÅN
LITTLE BIG HORN
TILL
VAVUNIYA!

Vi får många frågor om vad man ska läsa för att få veta mer om det eller det området i Sydasien. Därför inleder vi nu en serie artiklar under rubriken "Sydasiatisk läsning". De ska dels ta upp aktuella tidningar och tidskrifter, dels rekommendera böcker som kommit ut under de senaste åren.

SYDASIENS Thomas Bibin inleder från sin utsiktspunkt Sri Lanka.

Minns ni en av slutscenerna i den "omvända" indianfilmen Little Big Man där titelpersonen (Dustin Hoffman) sorgset betraktar slaget vid Little Big Horn 1876. I närheten står general Custer, patetiskt högmodig. Men med ett stänk av dåligt samvete inför Dustin så leder han sig själv och sina trupper in i döden.

Nu, 110 år senare, meddelar den lilla uppstudsiga veckotidningen *Saturday Review* att Sri Lankas överbefälhavare fått 1985 års s k Custer-pris. Han kommer att resa till West Point, USA, (där Custer blev sist i klassen 1861) för att motta priset. Han får priset för sina lysande attacker på det

tamilska flyktinglägret i Nilaveli och för andra storartade attacker på civila i Vavuniya och Chettikulam. Förra årets pristagare var den israeliske generalen Sharon.

Saturday Review ges ut i Jaffna (tamilernas "huvudstad") av Gamini Navaratne, f d medlem av det etablerade singalesiska journalistkollektivet i Colombo men som nu gått över till andra sidan. SR har presenterats tidigare i SYDASIEN (nr 1/83 och 2/84). Den är läsvärd för den ges ut mitt i kulregnet med ett stort mått av integritet (tabloidformat).

Det tamilska perspektivet på Sri Lanka kan man annars få genom flera publikationer, bl a i gratis-stencilen **Tamil Informa-**

tion Centre (London) som i punktform berättar om övergreppen mot de mänskliga rättigheterna på resp ort i Sri Lanka. Lämplig för kalenderbitare, men ibland bifogas artiklar ur engelsk press m m. Mer sällan kommer en tryckt sammanfattande version kallad **Tamil Information**.

Mer verserad är **Tamil Times** (London) som varje månad sammanfattar läget (A4-format). Rekommenderas.

En ny kvartalstidskrift (A4) ges ut i Norge (på norska): **Eelam — Tamilsk perspektiv**. Den har journalistiska ambitioner och tar också upp vårt (fr a Norges) relationer till Sri Lanka.

Är man mer lagd åt plantagearbetarhållet (de s k indiska tamilerna) så finns bara några blygsamma tidskrifter i A5-format. **Voice of the Voiceless** och **Satyodaya** ges ut växelvis varje månad av en lankesisk volontärorganisation i Kandy (té-distriktet). De är billiga (och presenterades i SYDASIEN nr 2-3/82). **The Tea Worker** (månadstidskrift, A5) finns inte mer, men den har omvandlats till **Sri Lanka Profiles**, en liten otäck propagandatidskrift för makthavarna i landet.

Däremot har det startats en ny tidskrift bland de f d plantagearbetare som förvisats från Sri Lanka till Indien. Den heter **Exodus** och ges ut i Madras "for private circulation only" än så länge. Kan bli nåt framöver.

Nestorn bland tidskrifterna i Sri Lanka är nog **Lanka Guardian** (A4, varannan vecka). Dess perspektiv är "kritiskt inifrån" (Colombo) och den har mycket av analys och kommentarer och är nog bäst i landet. Den görs av Mervyn de Silva, journalistveteran som då och då också skriver om Sri Lanka i brittiska **Financial Times** och i **Indian Today** som ofta har bra material om Sri Lanka (också A4, varannan vecka). **India Today** kan fö rekommenderas för hela Sydasiens även om det mesta rör sig om Indien.

Mervyn de Silva ska inte förväxlas med Manik de Silva som skriver om Sri Lanka i **Far Eastern Economic Review**. Manik lutar mer på den officiella linjen, vilket gör att **Far Eastern** inte kan rekommenderas för Lankaintresserade, kanske inte ens för Sydasiensintresserade.

Lanka Guardian hade förr en viss draghjälp av **Tribune** som under senare år blivit uddlösare och osäkrare i sin utgivning. Lan-

ka G må vara bäst, men den har en brist i att den ibland förutsätter förkunskaper och i att den inte är något egentligt nyhetsorgan. Det händer därför att det är bättre att läsa Mervyn de Silva i **Indian Today** i stället (SYDASIEN presenterade honom i nr 2/84).

Den som vill ha den officiella versionen ska läsa **Sri Lanka New Review** (A4). Den ges ut av Informationsministeriet och beställs via Sri Lankas ambassad i Stockholm.

För de tyskläsande finns **Süd-Asien-Info** (A4, månadstidskrift) som har mycket om Sri Lanka. Den hette förr **Sri-Lanka-Info** och startades ursprungligen i Kassel av de grupper (bl a oss själva) som 1981 bildade en center för tamilska plantagearbetare och skrev petitioner (se SYDASIEN nr 2-3/82). Senare övertogs den av den då nybildade **SüdAsienBüro** i Wuppertal.

Det finns också en ambitiös kvinnotidskrift, **Voice of Women**, som ges ut i Colombo (A4). Den kommer en gång i kvartalet och är mycket brett inriktad.

Dagstidningsläsare skaffar lämpligen regeringsorganet **Daily News** eller den måttligt fristående **The Island**. Båda ges ut i Colombo.

* * *

En rad mer eller mindre kvalificerade böcker om Sri Lanka har getts ut under de senaste två åren. Självklart är de koncentrerade på den djupa kris landet befinner sig i, fr a politiskt i och med att man inte kunnat (eller velat) lösa upp knuten i sitt förhållande till tamilminoriteten.

Två av de mest läsvärda på detta tema har getts ut av en rad samhällsvetare i Colombo och är samlingsverk; **Ethnicity and Social Change in Sri Lanka** och **Sri Lanka: The Ethnic Conflict. Myths, Realities and**

INDIA International Edition
TODAY

Sri Lanka
Profiles

voice of women

Far Eastern Economic
REVIEW

Saturday
Review

SRI LANKA

EXODU

Adresser m m:	Voice/Satyodaya	Far Eastern Economic Review	EM Thornton & R Niththyananthan:
Tamil Information Centre 24-28 Clapham High Street LONDON SW4 7UR - England	30, Pushpadana Mawatha KANDY - Sri Lanka 9 S per år	GPO Box 160 HONGKONG 60 S per år	Sri Lanka, Island of Terror — An Indictment. North Wembley 1984, 124 sid, ca 3 £.
Saturday Review P.O. Box 122 JAFFNA - Sri Lanka 50 S per år	Sri Lanka Profiles 48/3 Dolosbage Road NAWALAPITIYA - Sri Lanka 6 S per år	Süd-Asien-Info Kiefernstrasse 45 D-5600 WUPPERTAL 2 - BRD 36 DM per år	Satchi Ponnambalan: Sri Lanka. The National Question and the Tamil Liberation Struggle. TIC/ZED Press, London 1983, 273 sid.
Tamil Times P.O. Box 304 LONDON W13 9QN - England 15 £ per år	Exodus RRRRC AB-34, Anna Nagar MADRAS-600 040 - Indien	Voice of Women 18/9, Chitra Lane COLOMBO-5 - Sri Lanka 10 S per år	T D S A Dissanayaka: The Agony of Sri Lanka. Colombo 1983, 120 sid.
Eelam - Tamilsk Perspektiv Boks 66, Holmlia N-1201 OSLO 12 - Norge 50 NKr per år	Lanka Guardian 246, Union Place COLOMBO 2 - Sri Lanka 30 S per år	Ethnicity and Social Change in Sri Lanka. Social Scientists Association, Colombo 1985, 258 sid, ca 100 Sri L Rupier.	Patricia Hyndman: Sri Lanka, A Country in Crisis. Sydney 1985, 483 sid, 15 £.
	India Today Nile & Mackenzie Ltd 13, John Prince's Street LONDON WIM 9HB - England 22 £ per år	Sri Lanka. The Ethnic Conflict. Myths, Realities and Perspectives. Committee for Rational Development, New Delhi 1984, 277 sid, ca 200 Sri L Rupier.	Yvonne Fries & Thomas Bibin: The Undesirables. Calcutta 1984, 253 sid, 85 SKr.
			Lake House Bookshop P.O. Box 244 COLOMBO 2 - Sri Lanka Prio - Fredsforskningsinstitutet Rådhusgt 4 OSLO 1 - Norge

Perspectives. Den förra tycks något grundligare medan den senare är mer aktuell, något ojämn men med högintressant och bitvis skakande läsning.

En bra och kritikerrosad representant för det "rena" tamilperspektivet är Thornton/Niththyananthan: **Sri Lanka, Island of Terror — An Indictment.** En annan är Ponnambalan: **Sri Lanka, The National Question and the Tamil Liberation Struggle.** Den har dock kritiserats för ensidighet.

Colombo-regimens hittills mest intelligenta analys finns nog i Dissanayaka: **The Agony of Sri Lanka.** Dess värde ligger i det dokumentära, i vissa medgivanden om säkerhetsstyrkornas roll i massakrerna samt i vad den *inte* berättar (se recension i Rapport från Sida nr 4/84) där även Ponnambalans bok recenserar).

Många sätter tilltro till en nyligen utkommen rapport av Hyndman: **Sri Lanka, A Country in Crisis.** Siktet är där fr a inställt på de senaste årens ständiga brott mot de mänskliga rättigheterna. Även Amnesty International och Internationella Juristkommissionen har under senare år producerat flera rapporter vardera om Sri Lanka. Av Juristkommissionen kan nämnas Sieghardt: **Sri Lanka, A Mounting Tragedy of Errors.**

En annan trovärdig och partisk analys av konflikten finns i **Emergency Sri Lanka 1986,** utgiven av den nybildade organisationen **International Alert.** För analysen står bl a den brittiska parlamentsledamoten Dame Judith Heart som använt dokumentet som underlag för förhandlingar med parterna i konflikten. Skriften kan beställas från Svenska Multietniska Föreningen,

Hasselagränd 16, 162 23 Vällingby.

Det fylligaste som på senare år getts ut på svenska om Sri Lanka är **Per-Åke Andersson: Sri Lanka — vår syster (IOGT-NTO/Sober 1985).** Den ger mycket breda bakgrundskunskaper om landet, den kan användas som studiehandbok och den har ett fint bildmaterial. Tyvärr finns dock inget avsnitt som särskilt behandlar tamilkonflikten, vilket hade behövts.

Slutligen ska nämnas Yvonne Fries' och min egen **The Undesirables** som behandlar plantagearbetarnas öde såväl i Sri Lanka som i Indien sen de flesta av dem förvisats dit. Boken har mottagits väl, också i utländsk press.

* * *

Tidskrifterna beställer ni direkt hos utgivaren. Observera att man kan använda sitt eget postgiro mycket lätt för en liten avgift. Begär blanketter av Postgirot.

Böcker utgivna i Sydasiens kan ni beställa via Lake House Bookshop i Colombo (per brev), övriga oftast genom Tamil Information Centre. Juristkommissionens och Amnestys rapporter får ni direkt via resp. organisation och **The Undesirables** beställs genom SYDASIEN (adr. s 2).

För de bibliofilt intresserade kan nämnas att Fredsforskningsinstitutet i Oslo (PRIO) just har gett ut en första upplaga av **Rupesinghe/Hoivik: Ethnic Conflict, Human Rights and Development in Sri Lanka. A Bibliography.**

Thomas Bibin

Nordisk forskning på bred front

Uppskattningsvis finns det uppemot 40 forskare på högre nivå i Norden, inriktade på Sri Lanka. En del av dem finansieras genom **SAREC, Styrelsen för ulandsforskning,** som har att ge stöd åt sån forskning som hjälper uländerna "att utvecklas mot ökat självbestämmande och mot social och ekonomisk rättvisa". Sarec disponerar i år 232 miljoner kronor och bedriver ingen egen forskning.

Vid **CMI, Christian Michelsen Institute** i Fantoft nära Bergen bedrivs däremot forskning om Sri Lanka. Det gäller bl a kast- och klasssystemet på plantagerna, politisk ekonomi och den etniska konflikten samt de mänskliga rättigheterna i jordbruks- och försörjningspolitiken.

Om näringsfrågor forskas det också på **Institutet för näringsforskning i Oslo** och i

Ås söder om Oslo (Norges Lantbrukshögskola) studerar man förändring och utveckling inom det lankesiska jordbruket. Närliggande är ett stort projekt på **Tema Vatten, Universitetet i Linköping** där man sen länge studerar resursanvändning i det traditionella jordbruket i den torra zonen.

På **Lantbruksuniversitetet i Uppsala** studerar man energiskogar och vattenbufflar mens man på **Sötvattenslaboratoriet i Drottningholm** utanför Stockholm driver ett projekt för fiskeutveckling i Sri Lankas sjöar och andra sötvatten. Härutöver finns ett antal enskilda forskare inom olika discipliner.

En del forskare kan få hjälp via **CINA, Institutet för Nordisk Asienforskning i Köpenhamn.** Där finns bl a ett bibliotek.

Thomas Bibin

SAREC
105 25 Stockholm

CINA
Kejsergade 2
1155 Köpenhamn K

Chr Michelsen Institute
Fantoftvägen 38
5036 Fantoft

Norges Lantbruksskole, PB 2
1432 Ås

Inst för Näringsforskning
Box 1046 Blindern
0316 Oslo 3

Sveriges Lantbruksuniversitet
Box 7025
750 07 Uppsala

Tema Vatten
Linköpings Universitet
581 83 Linköping

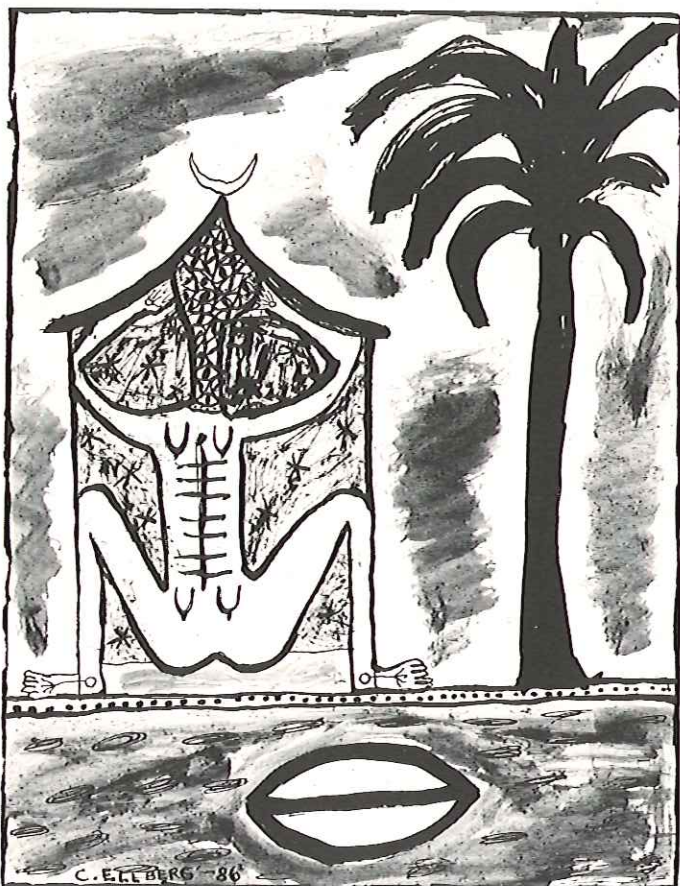
Sötvattenslaboratoriet
170 11 Drottningholm

Rökelse och cymbaler

Den heliga galenskapen innehåller mig som ett flytande vatten. Mitt hår är ömsom hett, ömsom kallt. Inför kvinnan kände jag ingenting, men för mannens fötter kastade jag mig. Tältduken gav en vägg åt rökelsen. Den stannade kvar efter att jag hade gått med den tända pinnen lämnad framför kvinnan, den heliga. Mannen kallade mig sin mor och kysste mina fötter och prästinnan var ligkiltig och sade skarpt tuggande att det inte alltid är lätt att vara mor. Med min filt över axlarna tog jag de små cymbalerna, satte mig att spela med de andra. Anhängarna av de heliga muttrade och sov och de hejdade den utländska kvinnan från att sträcka ut sig. Jag sa min adress till dem, fast på ett annat språk och de förstod. Det roade och de hade starka men rädda ögon. Rottin stampade med foten och snurrade runt. Håret föll ur knuten mot hans blanka kropp, mina cymbaler klirrade i hans öron och vi flög. Jag är vattnet utan gränser men ändå kärlet som håller kärlek. Akta dig för vad du säger, du blir dina ord. Gester komna ur den rena valda fåran är färggranna band att fästa runt håret. Ikväll sökte vi

modet att vara lyckliga men under tältduken var det mulet. Månen sken bara in en kort stund, höjde sig över palmträdets stjärna som delade mina ögon och månfläckarna blev tydliga. Han med scarfen drack sig full, men offrade först en droppe i gräset. Jag gick dit och slickade marken. En halvtimme senare låg han vid mina fötter och kräktes. Som en död hundvalp kände jag det ibland, med öppen mun där flugorna krälade. Med modet och heligheten dansande någon annanstans är omgivningens kulör svart. I bergets vagina sätter jag mig att vänta på den helige, han som spräckte stenen till att bli en underlig dröm om en kvinna. I det vassröda skötet med det kastade myntet i mitten inväntar jag natten. Men under dagen måste jag ta till flykten. Folk kommer med lösa steg och jag kryper under stenen som klippan balanserar på. De kommer, de från igår med ett trasigt instrument och fulla av sång. Förundrade ser de från Europa på skötet, som om det vore underligt, har de inte sett att stjärnorna är starkare här. De sätter sig allihop och lyssnar till Bengali, sången om det enda mänskliga livet som är till för att njutas. Spelmannen tar av sig de tyngsta kläderna och sjunger, han ser inte längre gammal och fet ut. Nu är han smidig med runda veck på magen. De från Europa ser ibland i smyg på skötet. Att älska med berget har gått in i deras huvuden, de ser sina bilder, alla olika, av mannen som kommer hit ibland. De tycker inte om att han kommer utan kvinna. De vill att en kvinna skall ligga under honom, bägge vilande mot bergets sköte, som i en gammal ritual.

Text: Sirje Kaerma
Ill: Carin Ellberg

Sirje Kaerma (bilden) debuterade i september 1986 med *Pizza* (Norstedts), en samling med korta och långa dikter, prosapoem och kortare prosastycken. I boken skriver Sirje Kaerma bland annat om en festival i Västbengalen för den religiösa och folkmusikaliska Baultraditionen.

Inbördeskriget dödligt hot mot tamilkulturen

Den tamilska kulturen och litteraturen på Sri Lanka har lika gamla rötter som den singalesiska. Redan för nästan 2 000 år sedan skrevs högtstående tamilsk poesi på Sri Lanka. Det berättar författarinnan Jegatheeswari Nagendran i denna intervju som gjorts av Le Roy Robinson, universitetslärare i engelska i Nagasaki.

Kan du berätta lite om din egen livshistoria, om din bakgrund!

Jag är född i en halvfeodal familj av ortodoxa hinduer i Manipay, i hjärtat av Jaffnahalvön. Tills nyligen har jordägande köpmän och bönder levt i fred och välstånd där. Och det alltsedan det brittiska styrets tid.

Amerikanska missionärer kom till den här trakten för tvåhundra år sedan, och de gav många hindufamiljer utbildning och omvände många av dem till kristendomen genom att bygga sjukhus och skolor och genom att skicka några av deras barn utomlands för högre studier som de gav dem ekonomiskt stöd till.

Hur påverkade det din familj?

Min fars äldre bror blev kristen. Han blev rektor för en missionskola i sin födelseby, Navaly, en knapp mil från huvudstaden Jaffna. Vi, dvs jag och alla mina sex bröder och systrar; vi var nio tillsammans! vi växte upp i en omgivning med mycket kultur, både tamilsk och engelsk. Det har gett oss en internationell utblick i stället för en småstadsaktig. Traditioner är bra bara till en viss punkt.

Vi fick alla vår utbildning i Colombo där mina föräldrar hade etablerat sig.

Kan du berätta lite om din utbildning?

Jag klarade mig bra i skolexamina —

med högsta betyg i engelska, historia, litteratur och klassiska språk. Och jag höll på att förbereda mig för inträdesexamen till universitetet. Men då dog min mor. Hon var ung, bara trettiåtta. Jag var sjutton år.

Avbröt det din formella utbildning?

Ett år efter att min mor hade dött gav min far — han började bli gammal — mig i giftermål till en lovande ung medicine doktor, en släkting på min mors sida. Han var tretton år äldre än jag.

Min man och jag levde i olika distrikt på Sri Lanka där min man tjänstgjorde som läkare i regeringens tjänst. Vi lärde känna de flesta av människorna.

Jag har publicerat dikter om de här platserna — skogklädda kullar, kusten mot havet i öster, så lugn och stilla och full av sömniga fiskarbyar och bondgårdar. Vi kunde aldrig drömma om allt det hemska som skulle komma att hända. Vårt äktenskap var lyckligt, med ett normalt kvantum av gräl... Vi fick sex barn. Det ena efter det andra. De fyllde våra liv med glädje och bekymmer, med största lycka och små uppoffringar. Fyra söner, två underbara döttrar. Fyra är utomlands, två bor här med oss.

Du fick fostra sex barn och ta hand om en make. Men när fick du då tid att skriva och måla?

Det fick jag inte. Jag fick vänta i nästan tjugofem år. Jag undertryckte mitt eget jag för att helt och fullt kunna gå upp i min mans och mina barns kamp för att etablera sig själva. Först då kunde jag tänka på att måla och skriva själv, fast jag hade brukat drömma om det. Jag började med att skriva för tidningar. Små dikter. Artiklar. Om mänskliga rättigheter och orättvisor mot kvinnor och barn.

Fick du någon uppmuntran från din familj?

Min familj uppmuntrade mig aldrig. Inte heller min man. Det var patriarkat, förstår du! Det är först på senare år som kvinnorna från Jaffna har visat att de kan frigöra sig från det kvävande förtryck som den manliga överhögheten innebär.

Är kvinnornas villkor idag bättre än när du var ung?

T o m idag är det så att manlig äganderätt, missunsamhet och arrogans tillsammans hindrar en gift kvinna och mor från att leva ett eget kulturellt liv. Såvida hon inte är mycket rik — och tjockhudad nog att stå emot hån och gliringar.

* * *

För att komma över på litteraturens område i Sri Lanka, finns det några kvinnliga tamilska författare som har sysslat med det här materialet?

Ja naturligtvis finns det och fina sådana. Kamala Thambimaraja har nyligen publicerat en roman om en kvinnlig läkare från Jaffna, från en feodal familj, som arbetar i Colombo och sedan reser till Storbritannien. Det finns tre utbildade yrkesmän i hennes liv fast hon bara älskar en av dem.

Jag är föräldralös heter romanen. Det är en psykologisk roman om personlig integritet och missförstånd — om hur svårt läkarens yngre bror har det och om hur han till slut kommer att förakta sin syster, vars liv slutar i tragedi.

* * *

Finns det några andra tamilska författarinnor som du gillar?

I mitt tycke är den mest uppfriskande unga tamilska författarinnan av idag Kohila Mahendran. Hon skriver känsliga noveller, sanna och dagsaktuella. Så handlar t ex en av hennes berättelser om en ung gift kvinnas och hennes båda barns tragedi. Hennes man blir mördad och levande ihjälbränd i sin bil. Hon och barnen blir hemlösa när deras hem bränns ner av en anti-tamilsk mobb. Nästan 2 000 sådana incidenter inträffade i hela Sri Lanka under en vecka av brinnande hat i juli 1983.

En annan av Mahendras historier handlar om en utpressare till arbetsförmedlare för Mellanöstern som blir överlistad av en enkel tjänsteflicka som avslöjar hans svekfulla sätt att tjäna pengar med hjälp av falska löften. ▷

foto: THOMAS BIBIN

Jegatheeswari Nagendran

Finns det några andra tamilska skönlitterära som sysslar med liknande dagsaktuella ämnen?

Det finns många som än så länge är okända eller inte så väl kända. Det finns lankesiska tamiler som skriver autentiska berättelser mot bakgrund av sina egna plågsamma upplevelser av hur brutalt deras familjer och vänner blivit behandlade. Om det själsliga traumat som oskyldiga barn genomlider efter att ha sett sina föräldrar och bröder mördas under sommaren 1983 och senare också. Tusentals och åter tusentals fattiga bybor och köpmän som en gång var rika är nu flyktingar i norr och i öster. Satta på bar backe.

* * *

Har du själv skrivit någon poesi om samtida händelser?

Ja, det har jag. En av dem heter **Brännandet av Jaffnas offentliga bibliotek, juni 1981**. 95 000 sällsynta böcker gick förlorade i den mordbranden:

*Brutal styrka och barbarai
Dödens dal och vandalism
Förkolnade bjälkar
Böcker i aska
Ett folks själ blev en brinnande fackla.
Faderns livsblod ebbade ut
när han såg sina barn i lågor.
Ni anständiga lärde män
Ni har sett böcker brinna
Landet fylls
med floder av blod.
Hatets odjur är lösläppta
och drar ohämmat fram ---
Gamarna kretsar över blodsvärtade
städer och byar.
Sällsynta oersättliga böcker
Människokött i småbitar
Allt förlorat för alltid
Och domedagens röster
ekar bortom floden.*

Tack. Skulle du vilja kommentera dagens singalesiska skönlitteratur?

Ja. Som en slående kontrast till det slags berättelser jag just beskrev finns det en singalesisk roman, en trilogi som vann 1984 års pris. Den är byggd på fiktiva personliga minnen. Hjältinnan gifter sig med en ung läkare när hans första fru, som var hennes äldre syster, dör. **Från himlen till jorden** heter första delen, **På farliga hav** den andra och **Stilla vatten** den tredje.

Jag kanske först ska säga att jag inte kan läsa singalesiska utan måste lita till engelska översättningar. I alla fall tycker jag att den här romanen är ganska banal. Alltifrån reaktionerna hos en skyddad medelklassfru och tvåbarnsmor till hennes typiske lankesiske läkare och man. Romanen är full av tröttsamma klichéer... "tålmodig som ett monument", "mannens frihet", "Jag kunde inte längre våga den riskfyllda resan över farliga hav"...

På mig verkar det som något tidigt victorianskt. Och där finns några fäniga samtal mellan den dygdiga hjältinnan och en engelsk god vän till hennes man. Engelsmannen frågar henne faktiskt så här: "Har ni några utomäktenskapliga erfarenheter?" "NEJ!" säger hon. Och sedan frågar han: "Har ni någonsin haft lust till det?" Hon tvekar och sedan säger hon: "NEJ!" Och det där ska anses vara *djävligt* i vårt samhälle av humbugar och kopplare! Den där hjältinnan njuter av att vältra sig i självmedlidade och neurotiska grubblerier om sitt martyrium som kvinna.

Om jag ska vara uppriktig tycker jag att också de flesta lankesiska författarna på engelska och tamil är alltför litterära och tråkiga. Var finns vitaliteten och kvickheten hos en livskraftig kultur? De skriver så varsamt och försiktigt om sina oändliga känslomässiga dissektioner. Och de undviker slaktandet och bränderna som äger rum. De gör undanflykter. Hycklar. För att inte tala om hur anspråksfulla de är. Och deras fromhet och pietet blir bara större och större. Och deras högljudda sätt att förvränga historiska fakta.

Enligt min uppfattning är det mesta av den moderna tamilska litteraturen här ganska tråkig. Författarna betonar borgerliga värden. Och det skrivna upprepar ofta sig självt — sexuella problem och frustrationer. Självmedlidade är det gott om. Och än en gång: mycket dygd och fromhet. Uppriktigt sagt så har det mesta av den lankesiska litteraturen och konsten, tamilsk såväl som singalesisk, utvecklats ur den indiska och europeiska kulturen. Jag skulle kunna bli korsfäst för att jag säger så här men jag kan inte se något originellt i det mesta av det som skrivs i Sri Lanka. Det är ett sammelsurium av indiskt, nord och syd, plus öst och väst antar jag — med lån från Ryssland, Kina, USA och nuförtiden också Japan och naturligtvis England.

* * *

I dessa hemska tider på Sri Lanka, hur ser det ut för den tamilska kulturens del?

Jag är rädd att den tamilska kulturen på Sri Lanka har många svårigheter att kämpa mot nu. Jag beundrar de modiga själar som håller ut och publicerar sig för en sorgligt minskande skara läsare. I mina förfäders mörka hålör hör jag sorgsna röster, ett mummel av förtvivlan och misströstan. Den tamilska kulturen här håller på att dö.

Konstnärer, dansare, musiker, författare — alla utom en liten handfull — har flytt till andra länder. Till Australien, Indien, Kanada, Malaysia, England, USA... Bra är i alla fall att dessa människor har bildat kulturella sammanslutningar utomlands.

Men hur är det med författarföreningar i Sri Lanka?

Ja, åtminstone i Colombo känner alla författare varann men jag umgås knappt med någon av dem.

Förresten, det skulle jag frågat innan. Skriver du mest på tamil eller på engelska?

Jag har alltid tyckt att det är lättare att skriva på det främmande språket, på engelska, min fostermor.

Men översätter du något från tamil till engelska?

Ja, jag har gjort många översättningar av tamilska dikter, också av klassiska. Här är en dikt av en anonym tamildiktarinna ur *Aka Nanooru*, från 100-talet e Kr. *Aka Nanooru* betyder "personliga dikter". Och titeln på just den här dikten är *Till min make*:

*Likt mangoträdet gav du mig skydd...
Jag var ett frö omslutet i din kärleks
rika fruktkött.*

*Närd och skyddad, sköt jag skott och
blommade.*

*När jag skälvde i den långa
nordanvinden,*

*gav du mig värme, klar och ljus som
solens gud.*

*Nu ringaktar du mig
och öder din tid i skökans hus.*

*Jag väntar på att du ska komma åter,
likt en kvinna med vattenkrukan vid en
uttorkad källa*

som väntar på regn.

Kobran viskar med sin maka...

*Stjärnorna förblir bländande klara och
beständiga i rymden...*

*Gamarna samlas och kretsar i fjärran...
Så skall jag dö utan att sörjas.*

Aka Nanooru innehåller fyrahundra personliga dikter. Mest handlar de om kärlek och därmed besläktade ämnen — skilsmässa, glädje, sorg, återförening, svartsjuka. Och så finns det *Pura Nanooru*. Den innehåller också fyra hundra dikter men om heroiska och nationella ämnen. "Aka" betyder "inre" och "personlig" och "pura" betyder "yttre".

Har du översatt andra tamildikter av kvinnor eller om kvinnor?

Javisst. Här är t ex en annan sorts dikt ur *Puraporuvenpamalai* — namnet betyder "Poetisk antologi om heroiska ämnen". Den är från ca 1000 e Kr. Tamilsk heroisk poesi som hyllar modet hos de forntida tamilkrigarna. I den här dikten är det en stolt kvinna av urgammal härstamning som talar:

*Min fader kämpade modigt
och rest över honom är nu en hjältes
sten.*

*Min make stod orubblig
och led många svärdssår
i det blodbesudlade slaget
tills han föll*

kämpande till slutet.

*Mina bröder anföll tappert fienden
i främsta ledet*

tills de höggs ner.

*Och nu vilar min ende son,
som kämpat likt en lejonunge,
i en pöl av blod,
genomborrad av dolkar,
fallen som ett piggsvin.*

Det finns slående likheter mellan tamilernas och grekernas klassiska litteratur. Fantastiska legender om gudar och gudinnor. Hjältar. Kloka kvinnor. Kungar och drottningar. Monster.

Den traditionella tamilska litteraturen är full av viktiga teman. Sträng livsföring. Kyskhet. Kärlek. Mod. Lovprisande. Övergivenhet. Harmoni. Tålmod. Det kan handla om kvinnornas nöd och betryck, krigsmännens ryktbarhet, skaldernas festmåltider, stolta klaner som vägrar ge sina ungmör till uppkomlingshärskare.

* * *

Jag skulle vilja ställa en fråga till. Många författare från Sri Lanka bor utomlands numera. Har du funderat på att göra likadant?

Ja, det har jag. För några år sedan erbjöd Amal Ghose, som leder Tagoreinstitutet för Kreativt Författarskap i Madras, mig ett jobb som korrekturläsare där. Han publicerar mycket böcker, och jag hade pekat ut en massa tryckfel i en av dem. Ghose kom till Colombo och hälsade på oss, men min man sa till honom att det var otänkbart att jag skulle kunna resa till Madras.

Hur kändes det?

Om jag hade tagit jobbet, skulle jag ha kunnat träffa internationellt kända författare och t o m kunna publicera min egen poesi med mina egna originalillustrationer. Ghose ville dessutom ha mig med tillsammans med några indiska författare till en konferens i San Fransisco 1981. Jag skulle tro att jag inte hade mod att resa själv. Åratal av lydnad mot min far, mina bröder, min man, i en hinduisk omgivning — Plikten, Bhagavad Ghita och allt det där — tog överhanden över allt annat. Känner du till det tamilska ordspråket "Kanavany kankanda theivam"? Det betyder "Mannen är den synlige guden". Och det finns ett annat tamilskt ordspråk som komplement: "Den hinduiska modern sitter på piedestal. Hon är helig."

Till sist, är det någon mer kommentar du vill göra?

Ja, tack. Jag skulle vilja säga något om vad en av mina dikter kallar "Vredens år" i det här landet. Politikerna och prästerna här uppeggar till ett barbariskt stamkrig. Sri Lanka brinner i blodlust. Delar av mitt land håller på att bli som Libanon. I min dikt säger jag att de norra och östra områdena i Sri Lanka är "Förtrampade, sönderbrutna nu / Av ett väldigt politiskt odjur --- / Med det gyllene skinnet proppat med pengar".

Allt detta hat uttalas i Guds namn, som på vartenda språk betyder Den som ömkar oss, Den som sörjer för oss. Och detta sanktioneras av höga präster, som — för att tala med min dikt — "sjuder av slippigt begär efter makt och blodfläckad ära".

* * *

Det är tråkigt att det är den bilden utlänningar ska få av Sri Lanka.

När vi var i Europa för inte så länge sedan upptäckte min man och jag att Sri Lanka fått ett dåligt rykte som det aldrig hade på den gamla goda/dåliga kolonialtiden! I England träffade vi många utbildade, vanliga hederliga klasstamiler vars hem och egendom förstördes i den stora förödelsen 1983. De kan aldrig någonsin återvända till sitt fosterland. De drar sig fram så gott de kan, de försöker överleva helt enkelt.

Sri Lankas tamiler håller på att etablera sig själva som landsflyktingar på samma sätt som indier, kineser och östeuropéer gjorde för länge sedan. Historien upprepar sig själv *ad nauseam* (=till leda, övers. ann.).

I ett tidigare nummer av SYDASIEN (2/86) presenterade Anders Sjöbohm den singalesiska skönlitteraturen på Sri Lanka. Samtliga där omnämnda författare var män.

Om hur svårt det kan vara för en kvinna på Sri Lanka att vinna erkännande som författare kan Jegatheeswari Nagendran vittna

om. Född 1928 har hon fått vänta länge på att bli publicerad — i tidskrifter, antologier och inom kort med samlingen *The Midnight Clocks*.

Som tamil i ett land på randen till inbördeskrig upplever hon också det dödliga hotet mot sitt eget folks kultur. Allt fler utbildade

tamiler har tvingats fly från Sri Lanka.

Le Roy Robinson har tidigare publicerat en rad värdefulla intervjuer med bl a författare från Sri Lanka. Det fullständiga originalet till vidstående intervju finns att läsa i Kei-eto Keizai vol 65, No 2-3, Oktober 1985, Nagasaki University, Japan. Redigering och översättning har gjorts av Anders Sjöbohm.

Svenska Aghanistankommittén, som för-dömer Sovjets ockupation av Afghanistan, ger ut tidskriften Afghanistan-Nytt.

Den danska Venskabsforeningen Danmark-Den Demokratiske Folkerepublik Afghanistan, som försvarar Sovjets ockupation, ger också ut en tidskrift med namnet Afghanistan-Nyt.

I den danska varianten rekommenderas för läsning bl a C-J Charpentiers "Mellem Mekka og Moskva", som kom på svenska 1980, vari Charpentier är positivt inställd till Sovjets inmarsch 1979.

Men det är knappast troligt att de danska sovjetvännerna — som vill ge en "bred orientering om Afghanistans historie, og nutid, hvad afghanerne kæmper for og imod for at skabe en nation, der kan udvikle sig i harmoni med sig selv og omverden" — också rekommenderar Charpentiers senaste bok om Afghanistan, *Våldtaget land* (Settern) vari han kallar det som Sovjet gör i Afghanistan för folkmord.

Kan språket

Det bör sägas med en gång: detta är en mycket intressant bok. Det är hart när omöjligt för journalister att lagligt ta sig in i Afghanistan; de flesta som rapporterar därifrån går med gerillan från Pakistan över gränsen. C-J Charpentier fick visum i början av april i år. Under april-maj var han där och redan i mitten av juli kom hans rapport "Våldtaget land".

Att Charpentier sju år efter sitt senaste besök lagligt kom in i Afghanistan beror på hans förflutna: han har bott i landet i flera år, kan språket, känt landets stora ledare under de senaste politiska förändringarna, och, inte minst, stött Sovjets inmarsch.

Men Charpentier, som verkligen älskar Afghanistan, har ändrat sig och inser vad Sovjet håller på med. Hans lägesrapport är inget annat än en oerhört bitvis anklagelse-skrift mot Sovjets ockupation.

Givetvis finns det personliga skäl till den ändrade ståndpunkten: på grund av ockupationen lever få av hans afghanska vänner, och det går inte att ta reda på hur de

Charpentiers smärtsamma anteckningar

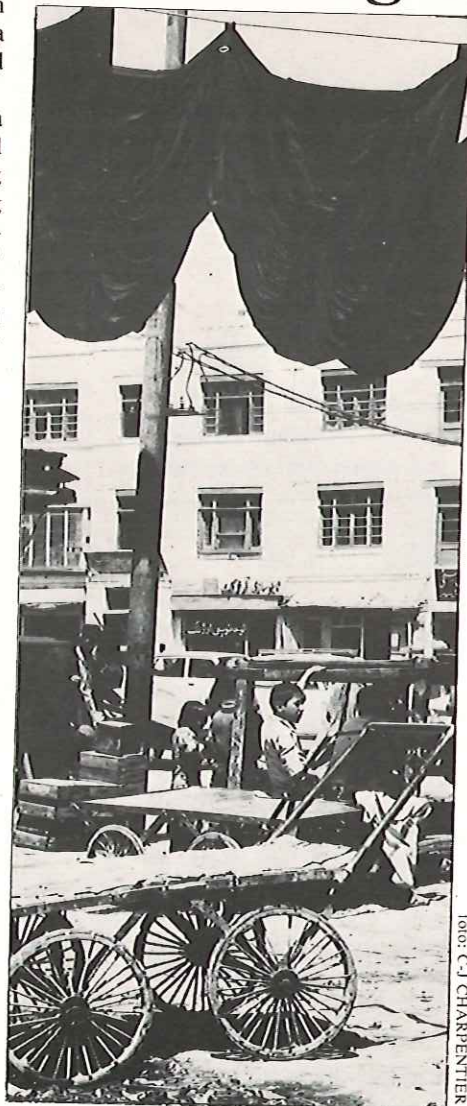

Foto: C-J CHARPENTIER

Nyfärgade slöjor på tork vid Jad-e-Maiwand, tygfärgarnas gata i Kabul.

försvann. När han som första turist efter invasionen återvänder tvingas han träffa folk i smyg; snart nog kräver ockupationsmakten att han har en övervakare med sig överallt så att de kan kontrollera honom. Trots åtskilliga försök kommer han inte utanför huvudstaden, förutom en enda gång på en väl förberedd propagandaresa.

Sidan om den personliga inlagan, finns här en skarpt formulerad politisk kritik mot Sovjets "närvaro". Charpentier vandrar i Kabul, ser förändringarna, hur folk är på sin vakt, hur regimen avlönar medlöpare. Charpentier kan ju, till skillnad från andra afghanistanrapportörer, jämföra med hur det en gång var, och han finner inga förbättringar trots att han söker dem. Inte en enda av de utlovade reformerna har genomförts.

Distans

Det är alltså en återvändandes smärtsamma anteckningar som i korta meningar med ett kargt språk hamras fram. Den knappa skrivtiden har lett till att rapporten ibland blir pratig, onödigt utvikande, smått slarvig. Och Charpentier har inte litat tillräckligt mycket på att läsaren kan dra egna slutsatser. Samtidigt är det smått beundransvärt att han i stort förmår hålla distans, att gnället, sentimentaliteten och nostalgin uteblir. Han ägnar sig i stället åt att slå håll på maktens lögn utifrån konkreta händelser ur vardagslivet: på hotellet, i bazaaren, på propagandaresan, på rundvandringar.

Detta gör "Våldtaget land" till en mycket stark, övertygande skildring. Sven Lindqvists "Elefantens fot" är förvisso mer faktafylld och politiskt intressantare. Och Jan Myrdals "Kulturers korsväg" är betydligt bättre skriven och mer mångsidig. Men med sin bakgrund och förstahandskunskap smular C-J Charpentier med detta vittnesmål så effektivt sönder den fasad som ryssarna försöker bygga upp.

Om omvärlden fortsätter agera lika tamt som nu inför Sovjets folkmord har Charpentier sett sitt Afghanistan för sista gången.

Stig Hansén

Sagor - med avsikt och utan

Kalle Kjellmans finstämda bok *Mahendra och den underbara kon* (Opal) handlar om en 6-årig indisk pojke som drar ut på jak efter den livgivande mjölk som hans mor inte längre har råd att ge honom. Och om hur han genomgår den "rening" som leder honom till det efterlängta målet.

Boken är byggd som en klassisk saga som genom sitt finstämda bildmaterial rymmer åtskilliga nutida indisk verklighet så som den ser ut på landsbygden. Utan att förringa texten är det bilderna och dagrarna man minns. Kanske säger det något om det fina samspelet mellan bild och text.

Mahendras och hans familjs enkla vardag ger

oss också perspektiv på våra egna realiteter. Det kan bjuda till en ödmjukare livsinställning när vi förmedlas Mahendras icke-världsliga värdighet. Och sagans upplösning ger oss rentav en högre verklighet...

Till det yttre är Lundkvist/Blomstrands bok *Sri Lanka — Landet du aldrig glömmet* (Scandia Media) lik Kalle Kjellmans: båda bygger på bildmaterial från Sydästen och båda är avsedda för barn. Men här upphör likheten.

"Landet du aldrig glömmet" handlar om den nioåriga lankesiska flickan Manola som skriver till och sen får besök av sin halvsysster Niluka som adopterats bort till Sverige. Men bokens story är ansträngd och konstruerad alltigenom.

Där saknas helt en dramatisk uppbyggnad och den är fullkomligt spänningslös. Bilderna höjer sig visserligen något över instamaticnivå men helheten känns som en turistbroschyr där man fått sig till livs alla gängse schabloner om Sri Lanka; A'pura, Sigiriya, Tandtemplet, gummis, ris, pålfiskare, safirer, världens bästa te, elefanter, krokodiler, sandstränder och vänliga skrattande människor. Det är obegripligt varför någon behöver adopteras bort från detta paradiset.

Vore jag dagisfröken och fick den här boken till hjälp att besvara frågvisa adoptivbarn skulle jag bli förbannad. Men det ska gå enligt förordet.

Stina Wassberg

Datorer kan inte ersätta talang!

Jag sitter på balkongen till en lägenhet i norra Calcutta och ser ut över de vattenfyllda gatorna. Årets monsunsäsong har fått en dramatisk avslutning den sista veckan i september. Tre dagar i sträck har regnet vräkt ner, 435 mm, och orsakat den svåraste översvämningen sedan 1978. All trafik lamslagen, bortsett från handdragna rickshas för vilka det nu är högsäsong. Tiotusentals slumbostäder bortspolade, och Rajiv Gandhi tar politiska poäng genom blyxtbesök till drabbade områden.

Här sitter jag och läser två nytutkomna böcker som båda handlar om Calcutta. Amitav Ghoshes debutroman *Förnuftets krets* (Legenda) från i år som direkt översatts till svenska av Hans Björkegren samt en svensk översättning av Nils Larsson av *Glädjens stad* (Prisma), Dominique Lapierrres bok, vars franska originalversion (1985) blivit en dundersuccé i Frankrike.

Skilda utgångspunkter

Någon likhet finns inte mellan verken. Medan Ghosh, som nyligen besökte Sverige, är en son av Calcutta — fast numera bosatt i Delhi — som förmått skapa en spännande och fängslande roman i miljöer som han är hemmastadd i, är Lapierrre den utifrån kommande bestsellerförfattaren som kombinerat faktauppgifter (framtagna ur datorbearbetade intervjuer med sluminvånare) med romantiska fantasier som han vet går hem hos läsekretsen i Europa och USA.

"Förnuftets krets" är en roman som ändrar karaktär allteftersom handlingen fortskrider. Första delen av boken handlar om hur en ung pojke från Calcutta sedan föräldrarna omkommit i en olycka tas om hand av sin farbror som är lärare i en by nära gränsen till Bangladesh. Pojken, vars huvud är så anskrämligt att han får gå under namnet Alu (potatis), kommer i lära hos en vävarmästare i byn och får lära raffinerade vävtekniker som gör honom framgångsrik.

Men katastrofen inträffar. Byns rike jordägare som gjort sig en förmögenhet på att låta flyktingar från andra sidan gränsen slå sig ner på sin mark, ogillar skollärares ekonomiska oberoende och skickar polisen samt sin privatarmé på Alu och hans farbror. En bomb exploderar.

Så långt är boken helt realistisk. Skildringarna från studentlivet på Calcuttas berömda Presidency College och 100-åriga studenthärbarget Eden Hindu Hostel, och livet i byn är typiska. Likaså jordägarens förvandling till politiker med *rätlinjighet* som enda program!

Katastrofalt

Fortsättningen av boken utgörs av Alus flykt undan en säkerhetspolis, vars överordnade misstänker Alu vara extremist. Jakten för honom via Kerala till ett arabiskt oljeemirat, och slutligen vidare västerut ända till Algeriet.

Men det är inte enbart en resa i geografien, i vilken det märks att Amitav Ghosh också är doktor i socialantropologi, utan kanske än mer på ett annat, abstrakt plan. Märkliga saker inträffar — och successivt förs bokens huvudin-

tresse över till säkerhetspolisen, som i avgörandets stund väljer att gå en annan väg.

När det gäller "City of Joy" gör blandningen av fakta och fiktion boken till en katastrof. Inte desto mindre är det lätt att förstå att Lapierrre gör succé med denna bok liksom med sin tidigare "Freedom at Midnight". Roland Joffe, filmregissören som gjorde "Killing Fields", har redan bestämt sig för att göra film av "City of Joy". Lapierrre har uttryckt sin önskan att Victor Banerjee, internationellt känd calcuttaskådespelare ska spela en av huvudrollerna jämte Danny Hope och Glenda Jackson.

I Lapierrres Calcutta finns bara två världar: Antingen misären i slumområdena, med förnedring, fattigdom och hunger, eller en överklasselit med lyxhotell, soaréer och finkultur.

Till denna slum där hinduernas Karma och muslimernas fanatism motverkar alla förbättringar, dit kommer som en frälsare den katolske prästen Stephen Kovalski. Han väljer att bo bland slummens folk, och snart står han i spetsen för en ambitiös kommitté.

Och för att göra boken ännu mera säljbar i USA får Kovalski sällskap i sitt slumboende av en ung, judisk läkare från Florida, miljonärs-son. Med honom i kompani blir det möjligt att

NYA BÖCKER Lanka — Landet du aldrig glömmet (Scandia Media)
 ● C-J Charpentier: Våldtaget land (Settern)
 ● Kalle Kjellman: Mahendra och den underbara kon (Opal)
 ● Berne Lundkvist & Jan Blomstrand: Sri Lanka — Landet du aldrig glömmet (Scandia Media)
 ● Amitav Ghosh: Förnuftets krets (Legenda)
 ● Dominique Lapierrre: Glädjens stad (Prisma)
NYA BÖCKER

amputera armar och ben utan problem i en liten minibuss i slumområdena!!

Bara typfall

Jämsides med historien om den heroiske prästen, får vi följa Hasari Pal. Ett typfall. Efter förtorkade rissåddar tvingas han ge sig iväg till Calcutta med sin familj. De bor på trottoaren, så småningom får han jobb som rickshadragare, blir slutligen sjuk och dör. Dessförinnan har han dock lyckats gifta bort sin dotter. Pengar till hemgiften fick han genom att sälja sitt skelett medan han ännu levde!

Varje sida i boken är fylld av detaljer och sakupplysningar, som i stort sett är korrekta (näja, skelettförsäljningen är helt absurd, en ren fantasi). Uppgifter som bygger på intervjuer av människor i ett verkligt slumområde i Howrah.

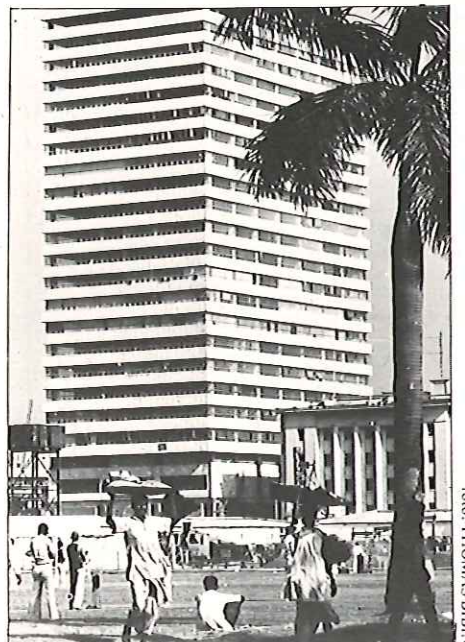
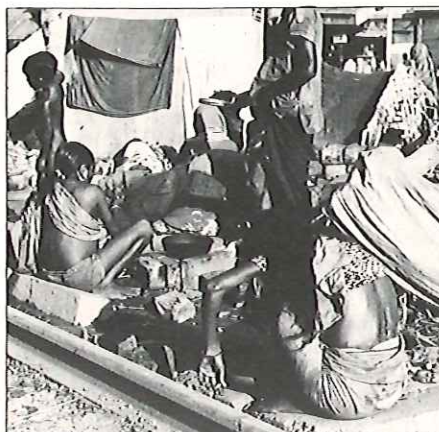
Men just genom att Lapierrre är utanförstående blir det som händer aldrig mer än just typexempel. Känslor, komplikationer och människor som gör annat än vad de förväntas göra. Sådant saknas helt. Det gör boken mekaniskt tråkig som roman betraktad.

Tag bort romantiken och de spektakulära greppen, och det återstår mängder av Calcuttainformation. Men för den som vill ha den informationen finns det redan en betydligt bredare bok, den bästa i sitt slag. Jag avser Geoffrey Moorhouses *Calcutta* (Weidenfeld and Nicolson, London), en bok som för övrigt Lapierrre hänvisar till som källa. Moorhouses bok från 1971 har kommit i flera upplagor senare, och den är fängslande som en roman, trots att den är helt och hållet sann. Så kan det göras!

Lars Eklund

Gatan, det enda alternativet till lyxen i Lapierrres Calcutta.

Regler för rickshas!

William Smiths artikel "Gatans folk — gatans lag" i SYDASIEN 1/86 erbjöd spännande läsning. Jag anser dock att han misstagit sig på några punkter.

Det är inte något utslag av gatans lag att olika typer av rickshas opererar i skilda delar av Calcutta. Det är noggrant reglerat att inga rickshas får lov att färdas på Park Street, Chowringhee, Chittaranjan Avenue och i det centrala affärsområdet. Därtill får endast handdragna rickshas utnyttjas inom det centrala område av Calcutta som 1953 utgjorde Calcutta Corporation Area.

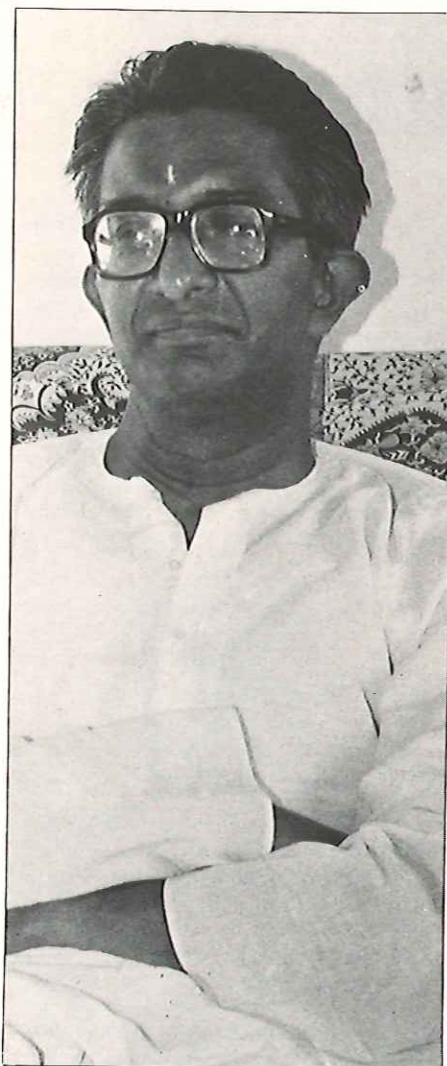
Dragricksha-wallas är naturligtvis intresserade av att detta efterlevs. Utanför det centrala området är båda typer av rickshas tillåtna, men cykelrickshas klarar sig bäst i konkurrensen.

Cykelrickshas körs av bengaler med fast boende i staden. Några av dem äger själva sina cyklar. De handdragna rickshas däremot körs av biharier, som dessutom inte äger sina fordon. När de far hem till Bihar körs rickshan av någon annan. Därför är deras och uthyrarnas motstånd mot cykelrickshas inte bara en fråga om att det kostar mer att köpa en cykelricksha.

Källa: Unnayan in association with T H Thomas: *Rickshaws in Calcutta*, 1981. Unnayans adress: 36/1A Garcha Road, Calcutta - 700 019.

Stig Toft-Madsen

Sensationellt avhopp

Ashok Mitra, finansminister och framträdande gestalt inom vänsterregeringen i den indiska delstaten Västbengalen, lämnade i början av 1986 sensationellt sin post. Samtidigt lämnade han kommunistpartiet CPI(M), som han varit medlem av sedan 1983.

Mitra, en av Indiens främsta ekonomer, motsätter sig den politiska omsvängning som partiet och delstatsregeringen är i färd med (läs Mohan Rams artikel i SYDASIEN 1/86).

Från att i början av 70-talet ha fungerat som Indira Gandhis spökskrivare (av hennes dåtida radikala tal), övergick Mitra alltmer till en militant hållning gentemot Congress(I). Ashok Mitra anses ha betytt mycket för den konfrontationspolitik mot centralregeringen som CPI(M) bedrivit sedan 1980, och som bl a gått ut på att ena oppositionspartierna i hela Indien mot Congress(I).

Då nu vänsterregeringen i Västbengalen, Indiens marxistiska bastion, alltmer överger sin vänster-hållning i många frågor för att locka till sig privata investerare, samtidigt som motsättningen till Rajiv Gandhis centralregering tonas ner, har Ashok Mitra känt sig tvungen att överge den finansministerpost som han innehaft sedan 1977.

Grass åter i Calcutta

Om det kan ha något med Jack Pregers syrliga kommentarer (SYDASIEN 1/86) att göra må vara osagt. Men faktum är att den tyske författaren Günter Grass 10 år efter sitt första besök i Calcutta, vilket resulterade i ett kapitel i romanen *Flundran*, i september 1986 återvände dit. Nu för att stan ena ett år i staden!

"Ingen annan stad har påverkat mig så till den grad att jag velat återvända", förklarade Grass i en tidningsintervju efter ankomsten.

Grass bor i en villa utanför Calcutta. Han avfärdar idén att man måste bo i slummen för att förstå Calcuttas problem: "Man måste inte utbilda sig till frisyr för att kunna yttra sig om en frisyr."

Tunnelbanan utvidgad

Calcuttas tunnelbana som vi berättade om i SYDASIEN 1/86 har fått ökad betydelse. Detta sedan hela den södra delen av tunnelbanesträckningen tagits i drift den 28 april. Det är nu möjligt att resa från Tollygunge i söder in till centrum på 15 minuter, mot tidigare en timme per buss. Vilket i sin tur fått till följd att fastighetspriserna i de södra förortererna stigit i raketfart. Den norra tunnelbanesträckningen kommer dock inte att stå färdig än på cirka fem år.

Calcutta Calcutta! Cal-cut-ta!

Blunda. Smaka på ordet. Tänk på alla föreställningar, sinnebilder av denna indiska storstad Du förmedlats genom åren. Även sedan Du lämnat Europakartan i världsatlasen och insett att det finns fler kontinenter än vår egen.

Vilken bild fick Du av Calcutta? Helvetet på Jorden? Eller världens största kommunistiskt styrda stad? Eller Indiens kulturella och intellektuella centrum?

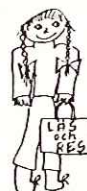
Eländespornografi finns det gott om. Skildringar av folk som reser till Calcutta för att få sina fördomar bekräftade.

Men nu har Du chansen. Följ med SYDASIEN till den brokiga, spännande, problemfyllda, vitala och fascinerande metropolen Calcutta. Möt staden som den är. Politik, kultur, historia, indignation!

SYDASIEN nr 1/86 är ett extrajockat temanummer om Calcutta. Beställ nu för 20:— på postgiro 79 54 96-9. Eller inled en prenumeration, 60:— för fyra nummer.

SYDASIEN, Politisk och kulturell tidskrift. Box 1625, 221 01 Lund.

RES TILL ASIEN

Resebranschen lockar med solbranna, lyxliv, sexaventyr och Osterns mystik. Ju lojligare och mer dekadenta önskemålen är, desto mer har resebyråerna att erbjuda.

Att resa för att få kontakt med människor i en annan kultur är däremot viktigt. Med den målsättningen ordnas nedanstående resor. Priserna blir låga då vi bor

och reser mycket enkelt. Detta innebär logi på hotell med låg standard och resor med allmänna kommunikationer. Självklart är ledarna infodda. Att resa enkelt anser vi vara en förutsättning om man vill lära känna ett land. Vad är en natt på Sherraton jumbort med en natt i en indisk by. En annan förutsättning för en givande resa är kunskaper. Därför förbereds resorna med studiecirklar o seminarier. Priser mellan 9800 och 13700 kr. Samtliga resor är på 35 dagar.

Indonesien Java, Bali och Borneo. På Java kan du bo i en by, bestiga aktiva vulkaner och se den gamla kulturen. På Borneo resa på floderna och vandring i mindre grupper mellan byar. Vår, sommar, host.

Natur i Sydasiens Nationalparker och kulturella centra i Indien, Nepal och Bangladesh. Jul - nyår.

Nepal Tåg genom Indien. Vi stannar på några platser. Vandringar i små grupper med tolk i Himalaya. Chitwan National Park. Vår, sommar, host.

Bhutan Kulturell inriktning med besök i kloster och borgar samt några dagars vandring. Hela 18 dagar i landet. Oktober. 25 dagar. Ca 23000 kr.

Rajasthan Berömda städer i den indiska Tharöknen, byar och vitreservat. En kortare vandring i små grupper med tolk. Jul - nyår.

Kina Fyra resor med olika resplaner. Endast 10 delar/resa Juni till oktober. Priser 16500-18500 kr.

LÄS och RES

Tel 08/717 54 40
Box 208 133 02 SALTJOBADEN

Nordiskt kulturcentrum bör skapas i New Delhi

Tanken på ett nordiskt kulturcentrum i Indien har länge gnagat inom bords hos Bertil Falk. Det känns angeläget, inte minst efter flera besök i Indien, och en längre tids bosättning i New Delhi.

Indiens huvudstad New Delhi blomstrar ett rikt kulturliv. Inte minst teaterlivet är mångskiftande. De många teatersällskapen växlar på institutionernas scener. Förbi drar skådespel av Ibsen och Euripides från Europa, gamla sanskritdramer och japanska no-spel likaväl som nyskrivna dramer på engelska, hindi och andra inhemska språk. Komedierna på punjabi ej att förglömma.

Går man till det fina biblioteket på National School of Drama finner man också att Ibsen är översatt till hindi. Men Norge och övriga Norden för annars en tynande tillvaro i den indiska huvudstadens kulturliv. Bortsett från uppsättningar av Ibsen och enstaka Strindbergs-föreställningar (nästan bara *Fadren* och *Fröken Julie*, eftersom problematiken i dessa skådespel känns aktuella i dagens Indien), så har nordisk kultur svårt att hävda sig i dagens Indien, så har nordisk kultur svårt att hävda sig i världens tionde industrination, som med sina 750 miljoner invånare är världens utan konkurrens största parlamentariska demokrati. Indien har också en medelklass om bortemot 160 miljoner människor av vilka cirka 50 miljoner lever på en standard jämförbar med den vi har i Norden.

* * *

Frånvaron av nordisk kultur märks särskilt om man jämför med andra nationers kultursatsning i New Delhi. Det är inte bara Sovjet, Japan och USA som håller sig väl framme. Vid sidan om dessa stormakter, som har påkostade kulturinstitutioner, så finner vi Västtyskland, Frankrike och Italien med strategiskt utplacerade kulturoaser i den indiska huvudstaden.

Det är mötesplatser som utgör betydelsefulla kontaktytor med indisk kultur och huvudstadens intellektuella grupper, inte minst då med studenterna vid universitet och högskolor.

Medan Sovjet, Japan och USA satsat på gigantiska betonghus för att sprida det egna landets kultur, så har västtyskarna sin bungalowsliknande Max Muhler Bhavan och fransmännen sin Alliance Française. Max Muhler Bhavan är uppkallad efter religionsforskaren och Indien-vännen Max Muhler. De omväxlande programmen vid denna institution presenterar tysk konst, dramatik, litteratur, film, skulptur, före-

drag etc i en aldrig sinande ström.

Från denna tysk-indiska knutpunkt utgår också spännande initiativ. När en stor tysk fotoutställning inte fick rum i bhavanen hyrde man in sig på en av Delhis stora utställningshallar i det kulturcentrum som vuxit fram kring en trafikkarusell i stadens centrum. Och när ett indiskt teatersällskap skulle sätta upp en tysk dramatikers verk på hindi, gick Max Muhler Bhavan in och sponsrade projektet.

På det sättet blir det lättare för en kanske medelmåttig tysk dramatiker att bli uppförd på hindi än det är för bra nordiska pjäsförfattare att få in en fot på den enorma indiska marknaden. Även Ibsen och Strindberg, liksom Ingmar Bergman, vilka alla så att säga lyfts fram av egen kraft, skulle behöva hjälp i detta land, där det finns tiotusentals teatersällskap och filmintresset går långt ned i folkdjupets fattigaste skikt.

* * *

Alliance Française, som är en nästan slumartad institution med sina smäruffiga lokaler och sitt café, utgör också en viktig kontaktyta för de indiska studenter som studerar franska samt för de filmklubbarnas medlemmar, som älskar fransk film. Det brukar vara fullt vid filmförevisningarna.

På samma sätt skulle ett nordiskt kulturcentrum i New Delhi fylla en viktig funktion. Engelskan är det språk, som många indier kommunicerar med varandra på att överbygga språkbarriärer inom landet.

Engelskan är också ett språk med starkt fotfäste i Norden. På det viset måste det vara lättare för en nordisk kulturinstitution att hävda sig i New Delhi än det är för exempelvis fransmännen och italienarna, som inte alls har samma förankring i engelskan.

Därför borde ett nordiskt Kalevala Bhavan skapas i den indiska huvudstaden. Det är hög tid att vi i Norden inser vilken oerhörd potential Indien har och hur viktigt det är att skapa kontaktytor mot denna väldiga nation. Sedan länge finns många svenska företag i Indien och intresset bland affärsmän och industrier för Indien växer just nu. Ett kulturcentrum, där nordiskt tänkande möter indiskt, skulle vara ytterst stimulerande även för de nordiska företag som finns i Indien.

* * *

Finansieringen borde inte vara något problem. Utan att överanstränga någons ekonomi borde de nordiska länderna gemensamt kunna bidra med pengar samtidigt som nordiska företag i Indien kan gå in och sponsra verksamheten. Vad som behövs är ingen jättehistoria á la Sovjet och Japan utan en anspråkslös mötesplats med bibliotek, där det händer mycket. Av den typ som Max Muhler Bhavan och Alliance Française utgör.

Föredrag om UNICEF av Liv Ullman, utställningar av Munchs konst, föredrag om polarforskning (Indien har just skickat sin första permanenta Sydpolsgrupp till Antarktis), språklektioner, stipendier till nordbor etc. Det finns massor med saker att göra.

Det är hög tid att vi upphör att betrakta Indien som ett land av enbart svält, yoga och mystik. Där finns faktiskt en snabbt växande medelklass, som utgör en större marknad än Norden flera gånger om.

Bertil Falk

New Delhi — också en nordisk kulturstad?

foto: THOMAS BERLIN

Fred i Mizoram

Medan de sikhiska extremisternas terror fortsätter att plåga Punjab, och en ny oroshård har skapats i det förrå

Indien

Gurkhabefolkningen i norra Västbengalen kräver allt högljudare att de ska få en egen delstat. Vid en demonstration i juli sköt polisen ihjäl 13 personer vilket ytterligare har höjt temperaturen i området. Ledaren för agitationen heter Ghising. (India Today 31/8)

General mördad

General Vaidya, som ledde arméns anfall mot sikhernas Gyllene Tempel, har skjutits ihjäl av några unga män på motorcykel. Man förmodar att det var sikhterrorister som slog till och mordet ledde till våld mot sikherna i Bombay-området.

Järnvägsolycka

En järnvägsolycka har inträffat i delstaten Bihar. Myndigheterna

fridfulla Darjeeling i norra Västbengalen har en annan av Indiens många konflikter lösts. Det gäller kriget i Mizoram, ett unionsterritorium i nordöstra hörnet av Indien, inklämt mellan Bangladesh och Burma.

Alltsedan mitten av 60-talet har ett gerillakrig pågått där med syfte att göra Mizoram självständigt. Men i somras kom oväntat en uppgörelse mellan Indiens premiärminister Rajiv Gandhi och

mizoledaren Laldenga, som levte i exil i London.

Uppgörelsen gick ut på att Mizoram blir Indiens 23:e delstat, att Laldenga får återvända och bli chefsminister och att gerillasoldaterna repatrieras. Dessutom ingick i uppgörelsen en unik detalj: Den livliga smugglingen från Burma legaliseras. Mizoram är den enda delstat som har rätt att på egen hand bedriva gränshandel.

uppger att 45 personer dog och att de skadade kom under snabb och god vård. Överlevande från olyckan hävdar att dödssoffren var betydligt fler och att räddningsmanskapet, när det efter flera timmar nådde fram till olycksplatsen, började med att plundra de döda. (India Today 31/8)

Förlorad stam

En stam i nordvästra Indien omfattar den judiska tron och säger sig vara en av Israels tio förlorade stammar. Stammen söker tillstånd att utvandra till Israel, men myndigheterna där förhåller sig skeptiska. (India Today 15/9)

Bhopal

De som skadades i giftkatastro-

fen i Bhopal får vänta länge på ersättning. Myndigheterna har nu för tredje gången bett dem fylla i formulär för att precisera sina skador eftersom de tidigare formulärens inte var bra. (India Today 15/9)

Attentat

När Rajiv Gandhi anlände till en minneshögtid vid Rajghat i Delhi avlossades ett skott mot honom. Under det att polisen funderade över vad det var som small fortsatte minnesstunden. När Rajiv senare arm i arm med president Zail Singh begav sig från platsen avlossades ett andra skott. Presidenten frågade Rajiv: "Varifrån kommer anfaller?" Rajiv svarade halvt skämtsamt: "Det var på detta sätt jag hälsades välkommen. Jag antar detta är hur de sä-

ger adjö." — Först efter ett tredje skott lyckades polisen lokalisera attentatsmannen i en närbelägen buske. (India Today 31/10)

Käbbel i partiet

Kongress-partiets interna val skjuts ständigt upp. Orsaken är att mot varandra fientliga fraktioner i kongress-partiet bekämpar varandra genom att värva medlemmar i massor. I Varanasi kräver t ex en partifraktion att de niohundra tusen medlemmar som en annan fraktion har värvat ska strykas från medlemsrullan. — "Om vi tillåter falska medlemmar att välja kommer vi få ett falskt ledarskap", påpekar en kongress-politiker från Uttar Pradesh. (India Today 31/10)

Kalle Kjellman

Afghanistan

Ny sovjetambassadör

Pavel Mojaev, andresekreterare i Leningrads partidistrikt, har blivit utnämnd till Sovjets ambassadör i Afghanistan efter Fikriat Tabejev som varit ambassadör sedan november 1979. (AFP 14/8)

Sovjetsoldat dömd

Nikolai Rizkhov, en sovjetisk soldat som deserterade 1983 till motståndsrörelsen, och som hamnade i USA innan han återvände till

Sovjet i december 1984, har blivit dömd till högförräderi och fått 12 års arbetsläger med sträng regim.

Katastrofhjälp

FAO har beviljat katastrofhjälp till de afghanska flyktingarna i Pakistan. Hjälpens innebär 4 000 ton matfett och 75 000 ton säd till ett värde av 17 165 000 dollar.

Militärattaché mördad

Moskva reagerar mycket kraftigt på mordet av sin militärattaché i Islamabad och betecknar det som

en "kriminell handling" av de krafter som "försöker reglera den politiska situationen kring Afghanistan". (Le Monde 14/9)

USA-Sovjet-förhandlingar

Amerikanska och sovjetiska experter träffades i Moskva den 2 september för att diskutera afghanistanproblemet. Den amerikanska delegationen omfattade fem experter och leddes av amerikanska UD:s chef för sydasiensfrågor, Arnold Raphael och på andra sidan av den sovjetiska

motsvarigheten Youri Alexejev.

Stingerraketer

Enligt Sunday Telegraphs reporter Radek Sikorski har gerillan inne i Afghanistan fått Stingerraketer. Vid ett besök i ett gerillaläger såg han nio raketer. Minst fem raketer har använts med framgång mot fem sovjetiska flygplan. 200 raketer har levererats och två till kommer att skickas för varje sovjetiskt plan som skjuts ned, enligt tidningen. (Sunday Telegraph 2/11)

Anders Forsberg

ANNONS

Indisk sidenkonst

2,5 mil söder om Stockholm, på ett av Krsnarörelsens kollektiv, har "Galleri Radha-Krsna" utställning varje söndags-eftermiddag.

Till stöd för våra ideella projekt, förevisar vi den klassiska sidenkonsten, med varierande stilar, från persiska mogulmotiv och raginis till Krsna-lila och naturmotiv. Målningarna är utsökta konstverk, detaljerat utförda för hand på räsiden av nutida, duktiga

konstnärer från provinsen Rajasthan.

Vi bjuder även på en indisk, vegetarisk buffé och visar bildband från Jaipur.

Under veckodagar finns även möjlighet att vi kommer på hemföreläsning. Kontakta Eva Ramsonius, tel: 0753/253 52 (9.00—10.00), och så även för övrig upplysning.

Vägbeskrivning: Med bil från Tumba till Vårsta. Sedan väg 225 mot Nynäshamn, efter 2-3 km avtagsväg mot Grödinge kyrka och därefter första uppfarten till höger.

Alternativt pendeltåg till Tumba och buss 727 till Korsnäs Gärd.

RÄTTELSE

SYDASIENS Stockholm-redaktion beklagar omkastningen i Irfan Malik's artikel: "Benazir Bhutto — vad går hon för?" i SYDASIEN 3/86. Rätt följd är:

1. (s 22, spalt 2) Talar man om Pakistan idag... — Misstänksamheten ökar (s 23, sp 1)

2. (s 22, sp 1) Bhuttos egen inställning... — Bhuttos mördare har gått ostraffade. (s 22, sp 2)

3. Misstänksamheten ökar (s 23, sp 1) osv. Dessutom är 1 SEK naturligtvis 2, 88 NRS (s 30, sp 2) och inte tvärtom.

En skamsen redaktion
för SYDASIEN 3/86

Arbete för fred

Det finns idag ett trettiotal organisationer i Sri Lanka som aktivt verkar för en fredlig förhandlingslösning på den etniska konflikten där. De har öppet utfärdat en deklARATION om "Rör inte min kompiss" och omfattar såväl religiösa grupperingar av alla beaktelser och folkrörelseliknande organisationer.

Alla dessa organisationer står bakom Citizens' Committee for National Harmony (CC) som i stencilerad form förmedlar nyheter på engelska om förhandlingsarbetet.

Informationen kan beställas från Tissa Balasuria, Centre for Society and Religion, 281 Deans Road, Colombo 10, Sri Lanka.

I det senaste informationsbrevet från CC finns ett förslag till förhandlingslösning, baserat på självstyre på provinsnivå, som lär ha stöd av alla viktigare politiska partier.

I Sverige bedrivs ett liknande arbete av

Pakistan

Karakoram-vägen
öppen för turister

Ett glädjande besked för alla dem som föredrar att fara överland hellre än att flyga, utgör de kinesiska myndigheternas be-

slut från den 1 maj i år att tillåta utländska turister att fara Karakoramvägen, som förbinder Pakistan med Kashgar i Xinjiang. Tidigare har kineserna öppnat även vägen mellan Lhasa i Tibet och Kathmandu i Nepal för utländska turister.

Genom beslutet är det nu lättare att kombinera en resa till Sydasiens med att även besöka Kina. Resan över det mer än 5 000 m höga Kjunjerabpasset (den högsta punkten

på hela den gamla Sidenvägen) kan dock bara göras sommardag.

För den som spekulerar på en rundtur, från Pakistan via Xinjiang och Tibet till Nepal, gäller dessutom att vägen mellan Kashgar och Lhasa är förbjuden. Den löper nämligen genom Aksai Chin-högplatån, ett omtvistat område som Kina ockuperar sedan kriget mot Indien 1962.

Lars Eklund

Bangladesh

Åter demokrati

Bangladesh har åter blivit en civil demokrati efter fyra och ett halvt års militärstyre. Undantagstillståndet har upphävts tillkännagav landets president Mohammad Ershad den 10 nov.

Proklamationen kom fort efter det att parlamentet i huvudstaden

Notiser
från
Sydasiens

Dhaka hade antagit en lag som skyddar Ershad mot åtal för hans handlingar under militärstyret. Lagen godkändes med 223 röster mot noll.

Parlamentet röstade efter en sex timmar lång generalstrejk som hade utlysts av de största oppositionspartierna i landet. Dhaka och andra städer i landet lamslogs helt under strejken och omfattande demonstrationer förekom. (Reuter 11/11)

Bari utvisad

Abdul Bari, 29 år, utvisades till Bangladesh från Sverige den 13 nov. Han hotas av sju års fängelse i Bangladesh "under hårda villkor" för att ha deltagit i en olaglig demonstration, men svenska invandrarverket tror inte på honom. Besvären avslögs utan någon förnyad utredning.

Abdul Bari, som var djupt deprimerad och hade självmordstankar, ansågs frisk nog att sättas på planet till Bangladesh. (Expressen 14/11)

Nepal

Gurkhas ur brittiska armén?

Då ett Hongkong-baserat Gurkha-förband under en övning på Hawaii i maj klagade över risets dåliga kvalitet, kallades de av sin befälhavare för "hungliga, fattiga, lumpiga, hemlösa barfota bybor som slåss för att få tjänstgöra i den brittiska armén". Detta uttalande ledde till våldsamma protester och ett handgemäng där officeren skadades.

Nu har 111 gurkhas, därav 76 veteraner av Falkland-kriget, avskedats eftersom de vägrade med-

verka i en undersökning av incidenten. Såväl vänster- som högerparlamentariker kallar avskedandet "en skam för Nepal och dess folk". De kräver att Nepal ensidigt upphäver det icke-tidsbegränsade avtal som Nepal 1948 slöt med Storbritannien och Indien om Gurkha-tjänstgöring i dessa länder. (FEER 28/8)

Partier tillbaka i smyg?

Sedan 16 medlemmar av en marxistisk-leninistisk gruppering lyckades bli valda som oberoende kandidater till *Rashtriya Panchayat* i maj, har de agerat som ett riktigt oppositionsparti i parlamentet. De kräver införandet av ett flerparti-system och protesterar mot att 260 politiska fångar hålls inspärrade utan rättegång.

Deras agerande har lett till att en grupp anhängare till det parti-lösa panchayat-systemet vill bilda en 'pancha-club' i parlamentet vilket skulle kunna betyda början på slutet för det system som kung Mahendra, den nuvarande kung Birendras far, redan 1960 skapade därför att han ansåg att partipolitik inte passade det nepalesiska folkets kynne.

Den marxistisk-leninistiska framgången har ställt Nepali Congress-partiet, tidigare den ledande oppositionella kraften, inför ett dilemma: ska man också ställa upp med 'oberoende' kan-

didater i de lokala panchayat-valen nästa vår eller ska man på nytt uppmana till valbojkott, såsom man gjorde inför parlamentsvalen i år? (FEER 2/10)

Narkotikalangning

Hårda straff för droghandel beslutade det nepalesiska parlamentet om. Ett antal ledamöter hade velat införa dödsstraff för storhandlare, men majoriteten satte 20 års fängelse och knappt 100 000 \$ i böter som maximumstraff. Gatuförsäljning kan nu ge fem års fängelse och 25 000 \$ i böter som mest i påföljd, medan missbrukaren kan straffas med en månads inrening och 500 \$ i böter. Enligt uppskattningar finns det 22 000 narkomaner i Nepal. (FEER 16/10)

Nepal-Kina

Avspänning med Kina vill Nepal uppnå genom att utnämna Bahadur Khatri, tills nyligen president i Högsta Domstolen, till ny ambassadör i Peking. Relationerna är frostiga sedan Nepal ifjor drog sig ut ur den överenskommelse som gav Kina kontraktet att bygga en del av motorvägen mellan östra och västra Nepal. Indien fick kontraktet istället. (FEER 16/10)

Gerard Rikken

Svenska Multi-Etniska Föreningen för Sri Lanka (SMES), baserad i Stockholm.

Franska grupper

Den som trott att Frankrike saknat Sydasiensaktivister har trott fel. Fast de är inte så många och deras grupper inte så gamla...

India Solidarity Group

c/o J F Dardaud
Les Lisambardières
Luceau

F-72500 Chateau du Loir

Bangladesh Solidarity group

BIAG France
20 rue Rochechouart
F-75017 Paris

Sri Lanka group

c/o S I T I
8 rue de la Ville l'Evêque
F-75008 Paris

Färiska Amnesty-rapporter

För den som ytterligare vill fördjupa sig i mänskliga rättigheter i Sydasiens har bl a följande färiska material publicerats av *Amnesty International*:

Bangladesh: ● Torture in Bangladesh 1983-86. (Juni 1986)

Nepal: ● Background briefing and statement of Amnesty International's concern. (Maj 1986)

● Continued Administrative Detention of Teachers and Students during 1985 Strike Action.

● Nepal Arrests following Bomb Explosion in Nepal in June 1985.

Pakistan: ● Death Penalty and Legal Concern: Members of the

Ahmadiyya Community in Pakistan.

● The lifting of Martial Law in Pakistan and Amnesty International's Current Concern.

Sri Lanka: ● Some recent reports of Extrajudicial killing Sept. 1985—March 1986. (April 1986)

● Arrest of Alleged Members of Opposition Groups in Southern Sri Lanka.

Rapporterna kan beställas från:

Amnesty International,
International Secretariat
1 Easton Street
London WC1X 8DJ
Storbritannien.

Daniel Asplund

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

SLEEP ON THE BEST BUSINESS DEAL YOU EVER MADE.

A taste of Paradise

You've never experienced a Business Class like ours. The sum total of the best that Business Class has to offer.

Widely spaced seats plus a first class cuisine. Silver service plus French champagne. Priority check-in plus a 30 kg baggage allowance. Plus a host of other features. Plus the intuitive attention of warm, gentle people.

It all adds up to the best deal in 'business' travel. But don't take our word for it.

Check it out for yourself.

**AIRLANKA
BUSINESS PLUS**
A Class of its Own

Redan när vi lyfter från Köpenhamn rasar en bit av innertaket ner. Innan vi hunnit mellanlanda i Amsterdam svämmas en av de fem toaletterna över. Blå antiseptisk vätska flyter långsamt ut längs den bakre vänstra gången i vår AirLanka TriStar Jet, the Wings of Paradise.

Oavsett dessa yttre hot pysslar den älskvärda personalen intensivt om oss. Gail som har hand om just vår avdelning är en mycket vacker lankesiska. Hon är klädd i en turkosfärgad dräkt av stiliserat singalesiskt snitt med orangefärgat påfågelsmönster som står mycket bra mot hennes nötbruna hud, apelsinfärgade läppar och svarta ögon, brunsdjupa med hjälp av blå och

Fria resor

Thomas Bibin

svart ögonskugga runt om. Jag låter mig sjunka.

— Jag har det bästa jobbet en kvinna kan få i Sri Lanka idag, säger hon medan vi väntar på det annalkande lämmeltåget som ska på i Amsterdam. Jag är ute 16 dagar i månaden i två pass och får 4 000 rupier (1 300 kr) för det. Och så fria resor.

— Det var inte dåligt med fria resor, säger jag och tänker att statusen för de europeiska flygvärdinnorna väl fått sig en ordentlig törn under senare års stö-

kiga lågprisflyg och charterturism.

— Nej, jag har bara fria resor i jobbet, säger Gail och visar mig ett foto ur sin handväska.

Det föreställer en ung kvinna som står lutad mot en inte alltför ny sportbil. Hon är klädd i röda långbyxor och vit jumper, och jag slås av den stora afrofrisuren. Miljön är troligen nån medelklassförort (teve men inte luftkonditionering) till Colombo.

I mitt luttrade sinne för uländsk kälkborgerlighet tänker jag att bilen säkert är lånad för fotot, och det utan att flyttas (om ägaren ens vetat om det). Men högt frågar jag vem det är.

— Det är ju jag, svarar Gail och ser oförstående på mig.